

Vestfold
og Telemark
revisjon

Like muligheter i oppveksten

Kommunens arbeid med barnefattigdom

Forvaltningsrevisjon | Skien kommune

2021:3807 403

Innhold

Sammendrag	3
1. Innledning	6
1.1. Kontrollutvalgets bestilling	6
1.2. Bakgrunn.....	6
1.3. Problemstilling og revisjonskriterier	7
1.4. Avgrensning.....	7
1.5. Metode og kvalitetssikring	8
1.6. Kommunedirektørens uttalelse.....	8
2. Barn og unge i lavinntektsfamilier	9
3. Forebyggende arbeid og kunnskap om barn og unges levekår	11
3.1. Kunnskap om barn og unges levekår	11
3.2. Opplysningsplikt til sosialtjenesten	15
3.3. Bruk av kunnskapen og systematisk forebyggende arbeid	16
3.4. Revisors vurdering.....	32
4. Endringer som følge av pandemien	36
5. Barn og unges behov	38
5.1. Økonomisk sosialhjelp	38
5.2. Samarbeid barnevern og NAV – økonomisk rettede hjelpetiltak	44
6. Konklusjoner og anbefalinger	49
6.1. Konklusjoner.....	49
6.2. Anbefalinger.....	50
Litteratur og kildereferanser	51
Vedlegg	53
Vedlegg 1: Kommunedirektørens uttalelse	53
Vedlegg 2: Revisjonskriterier	54
Vedlegg 3: Metode og kvalitetssikring	60

Sammendrag

Barnefattigdom i Norge handler om at barn kan oppleve å være ekskludert fra sosiale sammenhenger på grunn av familiens økonomiske situasjon og utfordringer bl.a. knyttet til helse og ernæring. Dessuten gir barnefattigdom økt risiko for å droppe ut av skolen og framtidig eksklusjon i arbeidsmarkedet og på boligmarkedet. Barnefattigdom er et komplekst tema. Innretning, organisering og utførelse av mange av tjenestene og oppgavene som kommunen har, kan ha betydning både for omfanget av barnefattigdom og i hvilken grad barn og unge i lavinntektsfamilier blir berørt av fattigdomsproblematikk. I tillegg er det mange faktorer utenfor kommunen som også har stor betydning.

Det har vært en økende andel barn som lever i lavinntektsfamilier, både i Skien og landet ellers de senere årene, og andelen i Skien er høyere enn på landsbasis. De nyeste tallene er fra 2019, men det er mer oppdaterte tall for økonomisk sosialhjelp. Tall fra 2020 viser at det er en nedgang i andel barn i familier som mottar sosialhjelp både i Skien og nasjonalt. For 2021 viser tall for Skien at andelen lavinntektsfamilier som har sosialhjelp som viktigste inntekt har blitt ytterligere redusert. Resultater fra Ungdata i 2021 viser en nedgang i andelen ungdomsskoleelever i Skien som opplever at familien har dårlig råd, mens andelen er uendret på landsbasis.

Vi har sett på deler av kommunens arbeid knyttet til barnefattigdom, og har undersøkt følgende problemstillinger:

- Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om barn og unges levekår i kommunen og brukes denne kunnskapen i et systematisk forebyggende arbeid?
- I hvilken grad sikrer kommunen at barn og unge får vurdert og ivaretatt sine behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp?
- I hvilken grad har kommunen tiltak for å sikre samarbeid mellom barnevern og NAV om økonomiske hjelpetiltak?

Vi har også undersøkt om ansatte mener at det har vært endringer som følge av pandemien.

Vi har intervjuet ansatte i kommunen, og gjennomført en spørreundersøkelse i barnehager, skoler, forebyggende helse, barnevern og NAV Skien. Videre har vi innhentet informasjon fra kommunens egne planer, gjennomgått rutiner og annen sentral dokumentasjon og brukt offentlig tilgjengelig statistisk materiale og annen relevant dokumentasjon. Vi har også gjennomført en stikkprøvekontroll av vedtak om økonomisk sosialhjelp, der vi har sett på vedtak til 40 brukere med barn.

Forebyggende arbeid og kunnskap om barn og unges levekår

Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om barn og unges levekår i kommunen og brukes denne kunnskapen i et systematisk forebyggende arbeid?

Kommunen har kunnskap om barn og unges levekår, og kunnskapen brukes i det forebyggende arbeidet. Imidlertid kan kommunen sikre at kunnskapen ansatte har blir brukt mer systematisk, bl.a. ved at opplysningsplikten som skoler og barnehager har til sosialtjenesten blir bedre kjent. NAV Skien har en viktig rolle i det forebyggende arbeidet. Kommunen har ikke sikret at skolene og barnehagene er kjent med hvordan og hvem de kan kontakte på NAV-kontoret. Dessuten har vi sett at NAV Skien ikke sikrer godt nok at barneperspektivet er ivaretatt. Styrket barneperspektiv kombinert med at skoler og barnehager har en kontaktperson i NAV Skien, kan være et viktig tiltak for å sikre at kommunen får brukt kunnskapen bedre i det forebyggende arbeidet.

Skien kommune har over tid hatt fokus på arbeid med barnefattigdom og har mange mål og ulike tiltak for å bedre barn og unges levekår. Dette er viktige elementer i et systematisk forebyggende arbeid. Vi har også sett at mange av de ansatte har kjennskap til en god del av tiltakene, selv om det også er ønskelig med mer tilgjengelig informasjon. Kommunen har tiltak for å sikre at en kan fange opp barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk med tiltakene, bl.a. gjennom arbeidet miljøterapeutene gjør, men vi ser som nevnt at det kan være et behov for å sikre bedre at skoler og barnehager vet hvordan og hvem de kan kontakte på NAV Skien.

Vi har sett at tiltaket gratis kjernetid i barnehage, som er lovpålagt, ikke praktiseres helt i tråd med lovkravet. Kommunen sikrer ikke at innbyggerne kan ha en plass som kun er de 20 timene, og som dermed er en gratis plass.

Våre undersøkelser tyder på at arbeidet med økonomisk veiledning som et forebyggende tiltak, kan bli bedre.

Kommunen har som nevnt mange ulike tiltak, men sikrer ikke tilstrekkelig evaluering og justering av egne tiltak, og kan også sikre bedre samordning av tiltakene.

Endringer som følge av pandemien

Vi har i spørreundersøkelsen som er gjennomført også spurt om det har vært endringer knyttet til fattigdomsproblematikk som følge av pandemien. Mange er ikke kjent med om det har vært endringer. Miljøterapeuter, helsesykepleiere og ansatte i barnevernet er de som i størst grad mener at det har vært endringer. Blant helsesykepleierne er det 45 % som mener at det har vært endringer og for de andre to er det over halvparten. Det er særlig dette med manglende sosialisering og færre opplevelser/aktiviteter som går igjen.

Barn og unges behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp

I hvilken grad sikrer kommunen at barn og unge får vurdert og ivaretatt sine behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp?

Skien kommune sikrer til en viss grad at barn og unge får vurdert og ivaretatt sine behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp. Kommunen har flere tiltak for å sikre dette, men de er ikke fulgt godt nok opp i praksis.

Kommunen følger statens satser for barnetillegg, og slik sett har kommunen tatt høyde for at utgifter til barn og unge er med i ytelsene til forsvarlig livsopphold. Det er imidlertid krav om å gjøre individuelle vurderinger av behov og ikke bare følge fastsatte satser. Ut fra dokumentasjonen vi har gjennomgått og informasjon fra saksbehandlere, kan vi ikke se at barn og unges behov er tilstrekkelig kartlagt. Dermed er det heller ikke godt nok grunnlag for individuelle vurderinger ved behandlingen av søknader om økonomisk sosialhjelp.

Samarbeid mellom barnevern og NAV Skien om økonomiske hjelpetiltak

I hvilken grad har kommunen tiltak for å sikre samarbeid mellom barnevern og NAV om økonomiske hjelpetiltak?

Skien kommune har i liten grad tiltak for å sikre samarbeid mellom barnevern og NAV Skien om økonomiske hjelpetiltak.

Kommunen har ikke noen avtale som regulerer samarbeidet rundt barnefamilier med behov for tjenester fra NAV og barnevernet. Lovkrav og nasjonale retningslinjer kan bidra til å gi tydelig fordeling av ansvar og oppgaver knyttet til økonomiske hjelpetiltak. Disse er ikke godt nok kjent blant ansatte, og våre undersøkelser tyder også på at de ikke er tilstrekkelige uten lokale tiltak. Kommunen har ikke noe system for å sikre at ansatte i barnevernet har nødvendig kjennskap til de tiltakene NAV har overfor barnefamilier. Det er heller ikke gode nok tiltak for å sikre godt samarbeid mellom barnevernet og NAV Skien. Dette gjelder både for saker der familien får støtte fra NAV og barnevernet, og saker der familien kan ha krav på støtte fra NAV.

Anbefalinger

Kommunen bør:

- styrke arbeidet med barneperspektivet i NAV Skien og sikre at skoler og barnehager ved behov enkelt kan få kontakt med NAV Skien
- sikre at gratis kjernetid tilbys i tråd med lovkravene
- vurdere om den økonomiske veiledningen som et forebyggende tiltak bør styrkes
- sikre bedre samordning og evaluering av igangsatte tiltak knyttet til arbeid med barnefattigdom og inkludering
- treffe tiltak for å sikre dokumentasjon av at barn og unges behov er individuelt vurdert ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp
- vurdere om det er behov for en avtale eller rutiner som kan regulere samarbeidet mellom barnevernet og NAV Skien om økonomiske hjelpetiltak

Skien 17.09.21

Vestfold og Telemark revisjon IKS

1. Innledning

1.1. Kontrollutvalgets bestilling

Forvaltningsrevisjonen er bestilt av kontrollutvalget i Skien kommune i sak 51/20. Bakgrunnen for bestillingen er plan for forvaltningsrevisjon, som ble vedtatt av bystyret i sak 83/20.

Reglene om forvaltningsrevisjon står i kommuneloven § 23-2, første ledd bokstav c, jf. § 23-3 og § 24-2 og i forskrift om kontrollutvalg og revisjon.

1.2. Bakgrunn

Barnefattigdom i Norge handler om at barn kan oppleve å være ekskludert fra sosiale sammenhenger på grunn av familiens økonomiske situasjon og utfordringer bl.a. knyttet til helse og ernæring. Det kan gi risiko for framtidig eksklusjon i utdanningssystemet, arbeidsmarkedet, sosiale relasjoner og på boligmarkedet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015)). Det har vært satt fokus på denne problematikken i lang tid, bl.a. tidlig på 2000-tallet. Som følge av Riksrevisjonens undersøkelse av barnefattigdom (2013-2014) la regjeringen i 2015 frem en strategi mot barnefattigdom for 2015 - 2017 med tilhørende handlingsplan. I 2020 utarbeidet regjeringen en ny strategi, Like muligheter i oppveksten (2020-2023). I begge strategiene framgår det at barnefattigdom er et sammensatt problem og at det bare kan løses ved innsats på mange arenaer. Det er ni innsatsområder i den siste strategien:

- god omsorg i oppveksten
- stabil bosituasjon og trygge nabolag
- tidlig innsats i barnehage og grunnopplæring
- økt deltakelse og inkludering i fritidsaktiviteter
- redusert sosial ulikhet i barn og unges helse
- inkludering og mestring i ungdomstiden
- tilknytning til arbeidslivet for ungdom og foreldre
- forskning og statistikk
- et felles løft for barn i lavinntektsfamilier

Arbeid med å utrydde fattigdom er ett av 17 bærekraftsmål som FN har vedtatt, og ett av delmålene er innen 2030 å halvere andelen menn, kvinner og barn som lever i fattigdom iht nasjonale definisjoner. Bærekraftmålene skal være del av kommunenes samfunns- og arealplanlegging, jf. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020 – 2023) inngår i den nasjonale oppfølgingen av FNs bærekraftsmål 1 om å utrydde alle former for fattigdom og til det overordnede målet om at ingen skal utelates.

Skien kommune har en relativt høy andel barn som lever i fattigdom etter den definisjonen som Norge legger til grunn. Samtidig viser tall fra ungdomdata at andel av elevene som opplyser at familien har dårlig råd er redusert og ligger nå litt under landsgjennomsnittet.

Barnefattigdom er omtalt bl.a. i Skien kommune sin kommunedelplan for integrering (2018 – 2030). Kommunen deler tiltak mot fattigdom inn i to tilnærminger – tiltak for å redusere fattigdommen og tiltak som kan bidra til å lindre fattigdommens konsekvenser. Det er ulik tidshorisont for tiltakene. Noen tiltak er rettet mot å avhjelpe situasjonen her og nå, som tiltak for at barn og unge kan være med på aktiviteter. Andre tiltak er mer langsiktige, som arbeidet med tidlig innsats og sikre læringsresultater som gjør at elevene kan få fullført videregående utdanning, og å kvalifisere foreldrene til å bli selvforsørgende. Dessuten kan arbeidet med å skape arbeidsplasser og tilrettelegge for næringsliv i kommunen også være av betydning på lang sikt. Barnefattigdom er et komplekst tema og mange ulike tjenester og oppgaver kommunen har, kan ha betydning både for omfanget av barnefattigdom og i hvilken grad barn og unge i lavinntektsfamilier blir berørt av fattigdomsproblematikk. I tillegg er det mange faktorer utenfor kommunen som også har stor betydning.

1.3. Problemstilling og revisjonskriterier

Vi skal her se på deler av kommunens arbeid knyttet til barnefattigdom, og har undersøkt følgende problemstillinger:

- Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om barn og unges levekår i kommunen og brukes denne kunnskapen i et systematisk forebyggende arbeid?
- I hvilken grad sikrer kommunen at barn og unge får vurdert og ivaretatt sine behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp?
- I hvilken grad har kommunen tiltak for å sikre samarbeid mellom barnevern og NAV om økonomiske hjelpetiltak?

Revisjonskriteriene¹ i denne forvaltningsrevisjonen er hentet primært fra sosialtjenesteloven, folkehelseloven og barnevernloven, men vi har også sett til kommuneloven, plan og bygningsloven, barnehageloven, opplæringsloven, og friskoleloven og barnekonvensjonen og fra relevante rundskriv og veiledere. Kriteriene framgår under hver problemstilling i rapporten, og er nærmere omtalt i vedlegg 2 til rapporten.

Vi har også undersøkt om ansatte i skoler, barnehage, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, barnevern og NAV Skien mener at det har vært endringer knyttet til fattigdomsproblematikk som følge av pandemien. Dette er en beskrivende del i pkt. 4, uten revisjonskriterier.

1.4. Avgrensning

Kommunen har lavt antall enslige mindreårige. Vi har derfor ikke sett spesielt på tiltak rettet mot dem. Vi har heller ikke undersøkt hvordan de statlige tjenestene i NAV Skien blir utført og ivaretatt.

¹ Det skal alltid etableres revisjonskriterier i forvaltningsrevisjon, jf. forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 15. Revisjonskriterier er de regler og normer som gjelder innenfor det området vi skal undersøke. Revisjonskriteriene er grunnlaget for revisors analyser, vurderinger og konklusjoner.

1.5. Metode og kvalitetssikring

I denne forvaltningsrevisjonen har forvaltningsrevisor Anne Sæterdal vært prosjektleder, og Kirsti Torbjørnson oppdragsansvarlig.

Vi har intervjuet ansatte i kommunen, og gjennomført en spørreundersøkelse i barnehager, skoler, forebyggende helse, barnevern og NAV Skien. Videre har vi innhentet informasjon fra kommunens egne planer, gjennomgått rutiner og annen sentral dokumentasjon og brukt offentlig tilgjengelig statistisk materiale og annen relevant dokumentasjon. Vi har også gjennomført en stikkprøvekontroll av vedtak om økonomisk sosialhjelp, der vi har sett på vedtak til 40 brukere med barn.

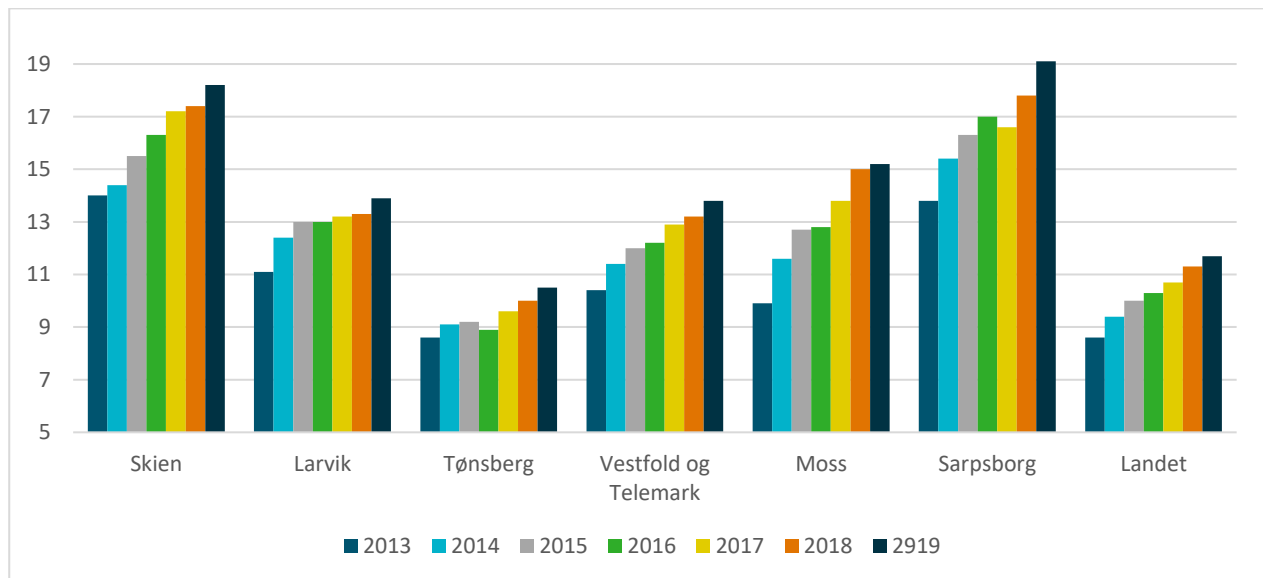
Det står mer om metode og tiltak for kvalitetssikring i vedlegg 3 til rapporten.

1.6. Kommunedirektørens uttalelse

Et utkast av rapporten ble sendt administrasjonen i forkant av oppsummeringsmøte 30.08.21. Rapporten ble sendt kommunen til uttalelse 02.09.21, jf. forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 14. Kommunedirektørens uttalelse ligger i vedlegg 1. Det er gjort enkelte justeringer i rapporten i høringsprosessen.

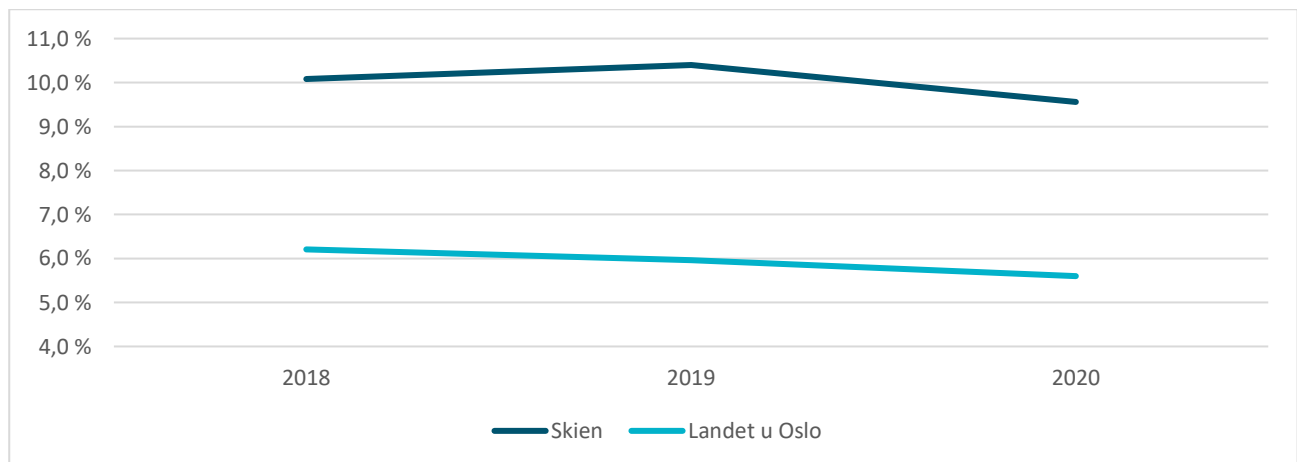
2. Barn og unge i lavinntektsfamilier

Skien kommune har over tid hatt en økende andel barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt, en utvikling som også er gjeldene på landsbasis og alle kommunene vi har hentet tall for i figuren nedenfor. Vedvarende lav inntekt betyr at familien har hatt lav inntekt siste tre år. For Skiens del ser vi at veksten var lav fra 2017 til 2018, men økte igjen i 2019.

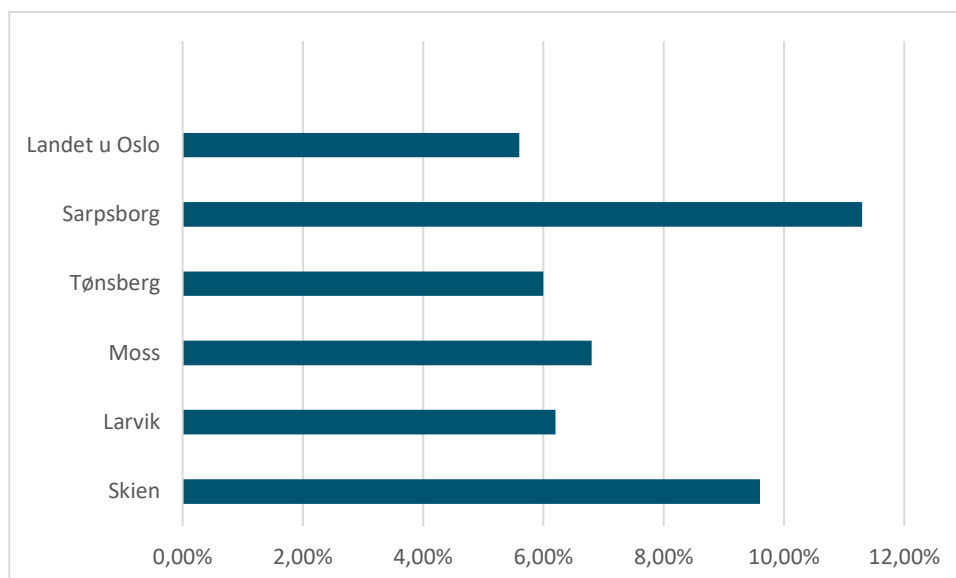
Figur 1 Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Tall hentet fra bufdir.no. Ny kommunestruktur er brukt.

Tall for 2020 er tilgjengelige først i 2022. Vi har imidlertid tall for barn i familier som mottar sosialhjelp. Her ser vi at det for Skien var en svak økning fra 2018 til 2019 og en nedgang i 2020. For landet har det vært en nedgang i perioden. Det kan se ut til at nedgangen fortsetter for Skien, Tall fra 1. tertial 2021 viser at det har vært en nedgang i lavinntektsfamilier som mottar økonomisk sosialhjelp,

Figur 2 Antall barn i familier som mottok sosialhjelp per 31.12 målt i prosent av antall barn 0 – 17 år. Kilde: SSB

Skien kommune har en høyere andel barn som bor i familier som mottar sosialhjelp enn de fleste vi har sammenlignet med, med unntak av Sarpsborg.

Figur 3 Antall barn i familier som mottok sosialhjelp per 31.12.20 målt i prosent av antall barn 0 – 17 år. Kilde: SSB

Levekårsutfordringer for barn/unge i Skien

I tillegg til informasjonen som kommunen får gjennom ulike offentlige statistikker vist her, får kommunen også få informasjon om levekår gjennom arbeidet kommunen gjør overfor barn og unge i kommunen, og gjennom egne undersøkelser. Skien kommune gjennomførte en levekårsundersøkelse i 2009 og gjennomfører Ungdata-undersøkelsen hvert tredje år. I Ungdata-undersøkelsen er det bl.a. spørsmål knyttet til barn og unges subjektive opplevelse av familiens økonomi. Dette er omtalt nærmere under punkt 3.1.

Vi har gjennomført en spørreundersøkelse der vi bl.a. har kartlagt hva helsesykepleiere og ansatte i skoler og barnehager selv mener at de vil ha kjennskap til om barn/unges levekår og om barna/ungdommen de møter er berørt av fattigdomsproblematikk. Mange av dem som har svart mener at de vil ha kjennskap til barn/unges levekår, noe som er omtalt i punkt 3.1.3. Nedenfor har vi med svar på om utfordringer knyttet til fattigdom er aktuelt for noen av barna/ungdommene de møter. Svarene er vist under og de viser at det er mange som møter barn/ungdommer som er berørt av fattigdomsproblematikk, selv om det for en del er mer sjeldent/ikke så omfattende problematikk.

	Nei	Ja – ikke så omfattende/sjelden	Ja
Kontaktlærere (N=219)	14 %	40 %	40 %
Miljøterapeuter (N=19)	21 %	26 %	47 %
Barnehage (N=116)	6 %	42 %	48 %
Helsesykepleier (N=33)	14 %	24 %	62 %

Tabell 1 Utfordringer knyttet til fattigdom. Det var også mulig å svare vet ikke.

3. Forebyggende arbeid og kunnskap om barn og unges levekår

- Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om barn og unges levekår i kommunen og brukes denne kunnskapen i et systematisk forebyggende arbeid?

Til denne problemstillingen har vi utledet følgende revisjonskriterier:

- Kommunen skal ha kunnskap om barn og unges levekår i kommunen
- Kommunen bør ha tiltak for å ivareta opplysningsplikt til sosialtjenesten
- Kommunen skal sikre at kunnskapen brukes i et systematisk forebyggende arbeid. Dette innebærer at kommunen bør:
 - fastsette mål for å møte utfordringer som følger av barnefattigdom
 - utarbeide tiltak for å nå egne mål og nasjonale føringer
 - sikre at tiltakene er kjent i kommunen
 - sikre at en fanger opp barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk med tiltakene og at de samordnes, evalueres og eventuelt justeres

Kommunen skal som del av sitt forebyggende arbeid «gjøre seg kjent med innbyggernes levekår, vie spesiell oppmerksomhet til trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale problemer, og søke å finne tiltak som kan forebygge slike problemer», jf. sosialtjenesteloven § 12. Det skal rettes spesiell oppmerksomhet mot forhold av betydning for de sosialt vanskeligstilte, personer utenfor arbeidslivet og for oppvekstvilkårene til barn og unge jf. rundskriv R35-00.

3.1. Kunnskap om barn og unges levekår

Vi skal se på hva slags informasjon kommunen har om barn og unges levekår i egne planer og hvilke undersøkelser kommunen ev. gjør selv. Videre har vi kartlagt hva ansatte i skoler, barnehager og skolehelsetjeneste/helsestasjon har av kunnskap.

3.1.1. Informasjon om barn og unges levekår i kommunens planer

Vi har gjennomgått kommunens ulike planer for å kartlegge hva slags informasjon som er der, knyttet til barn og unges levekår. Gjennomgangen viser at kommunen primært bruker offentlig tilgjengelig statistikk om barn og unges levekår i egne planer. Det at kommunen har en høy andel barn og unge i lavinntektsfamilier er omtalt både i kommunens planstrategi (2019 – 2023), kommunedelplan for integrering (2018 – 2030), Folkehelsemeldingen (2013 – 2023), Folkehelseoversikt 2020 og kommunens strategiske temaplan for bekjempelse av fattigdom (2013 – 2017). Det er også omtalt i kommunedelplan for kultur, idrett, friluftsliv og frivillighet (2020 – 2029) og i Boligsosial handlingsplan (2015-2019). I Strategisk plan for oppvekst er det vist til at en for liten andel av ungdom fullfører videregående utdanning innen rettighetstid og at det å fullføre videregående opplæring er et viktig bidrag for å redusere sosial ulikhet, altså for å bekjempe/forebygge fattigdom.

Temaplan for bekjempelse av fattigdom har også med informasjon fra levekårsundersøkelsen i 2009. Dette er en gammel plan som i hovedsak ble laget i 2011, da levekårsundersøkelsen var relativt ny.

3.1.2. Undersøkelser

Skien kommune har ikke gjennomført egne levekårsundersøkelser etter undersøkelsen i 2009. Ungdata-undersøkelsen gjennomføres hvert tredje år og har noen spørsmålene om hvordan ungdommen oppfatter familiens økonomi, samt at en bl.a. kartlegger deltakelse på aktiviteter.

Resultater fra Ungdata som omhandler barn og unges levekår

Elevene er spurt om familien har hatt gode eller dårlig råd siste to år. På ungdomsskolene har andelen som har svart at familien har hatt god råd hele/stort sett hele tida de siste to årene økt i perioden fra 2011 til 2021. Andelen som oppgir at de har dårlig råd hele tida/stort sett hele tida, har ikke vært lavere enn i 2021.

	2011	2015	2018	2021
God råd hele tida/stort sett hele tida	73	77	79	80
Vi har verken hatt god eller dårlig råd	19	18	16	17
Dårlig råd hele tida/stort sett hele tida	7	5	6	3

Tabell 2 Har familien din hatt god eller dårlig råd/økonomi de siste to årene? Svar i prosent. Tall for ungdomsskolene.

På landsbasis var andelen som oppga å ha dårlig råd hele tida/stort sett hele tida på 4 % i 2018 og i 2021. Kommunen får også tilgang på tall for elever som går på videregående skole i kommunen, men her er det ikke skilt ut elever som bor i Skien. For 2021 er det en noe lavere andel av elevene på videregående som oppgir at familien har hatt god råd hele/stort sett hele tida enn for ungdomsskoleelevene. På videregående er det 79 % på 1. trinn, 74 % på 2. trinn og 75 % på 3. trinn som oppgir at familien har hatt god råd hele/stort sett hele tida,

Tallene variere noe mellom ungdomsskolene i kommunen. Vi har satt inn tallene for siste undersøkelse for de ulike skolene i tabellen under.

	Gimsøy	Gjerpen	Gulset	Kongerød	Menstad	Mæla
God råd hele tida/stort sett hele tida	79	83	75	77	83	83
Vi har verken hatt god eller dårlig råd	17	14	20	22	16	14
Dårlig råd hele tida/stort sett hele tida	4	3	4	1	1	4

Tabell 3 Har familien din hatt god eller dårlig råd/økonomi de siste to årene? Svar i prosent.

Vi ser at andelen som opplever at familien har god råd, er høyere enn snittet i kommunen for elever ved Gjerpen, Menstad og Mæla ungdomsskole. Andelen som opplever å hverken ha god eller dårlig råd er høyest på Kongerød, deretter Gulset. For elever fra Gimsøy, Gulset og Mæla, er det en noe høyere andel som opplever å ha dårlig råd.

Ser vi på tall for de andre kommunene vi har sammenlignet med og landet har vi tall fra 2021 for landet, Larvik og Tønsberg og fra 2019 for Moss og Sarpsborg. I Tønsberg oppga 3 % å ha dårlig råd hele/stort sett hele tida, mens det var 4 % i Larvik og 5 % Moss og Sarpsborg.

For Tønsberg har vi også hatt tilgang på mer omfattende svar fra Ungdata. Her oppga 82% på ungdomsskolen å ha god råd hele tida/stort sett hele tida og 15 % at de hverken har hatt god eller dårlig råd. For de kommunale skolene i Tønsberg varierte andelen med god råd fra 79 % til 86 %.

Vi ser at andelen som opplever å ha dårlig råd er lik i Skien og Tønsberg, selv om Skien har en betydelig høyere andel barn og unge som lever i fattigdom. Opplevelse av familiens økonomi er subjektiv og det kan være feilkilder, bl.a. knyttet til hvor involvert barna er i foreldrenes økonomi.² Undersøkelser viser også at nabolaget har betydning for den subjektive opplevelsen av at familien har dårlig råd. Sannsynligheten for at barn og unge fra lavinntektsfamilier opplever at familien har dårlig råd, er større i mer «rike» bydeler. Opplevelsen av fattigdom påvirkes av hvem en sammenligner seg med. I tillegg har ungdom med innvandrerbakgrunn en noe lavere tilbøyelighet til å oppgi at familien har dårlig råd, uavhengig av nabolaget de bor i. Her kan det være at ungdommen ikke bare sammenligner seg meg eget nabolag, men f.eks. forhold i foreldrenes hjemland. Slik sett kan det føre til en «underrapportering» av at familiene har dårlig råd.³

I årets undersøkelse var det et spørsmål om foreldre eller foresatte mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter som en ønsker å delta i. I Skien svarte 17 % ja, ofte eller ja, av og til, mens 82 % har svart Nei, aldri. For elever som går på videregående skole i Skien er det 19 % som har svart ja, ofte eller ja, av og til, mens 81 % har svart Nei aldri. Det er forskjeller mellom ungdomsskolene. Andelen som mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter er høyest blant elevene på Kongerød ungdomsskole og lavest på Gjerpen og Menstad. Svarfordelingen er vist under.

	Gimsøy	Gjerpen	Gulset	Kongerød	Menstad	Mæla
Mangler penger til fritidsaktiviteter	16	13	21	23	13	21

Tabell 4 Andel som har svart ja ofte eller ja av og til på spørsmål om det hender at foreldre eller foresatte mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter en ønsker å delta i. Tall i prosent.

² Geir Møller og Asle Berntsen (2014) Ungdata i region sør 2012 – 2013, Rapport oktober 2014

³ Pettersen, O. M., & Sletten, M. A. (2019). Å ha lite der de fleste har mye: Nabolagets betydning for subjektiv fattigdom blant ungdom i Oslo. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(2), 139–170. Hentet fra <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/3168>

Vi ser her at Kongerød har den høyeste andel som har svart at foreldre mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter. Samtidig er det en relativt lav andel av ungdommene der som opplever at familien har dårlig råd stort sett hele tida. Forskjellen her kan ha noe med at spørsmålene er stilt noe forskjellig. Spørsmålet om å mangle penger er mer konkret. Dette er et nytt spørsmål for Skien, mens spørsmålet om dårlig råd har vært med tidligere. Også da har en lavere andel av elevene ved Kongerød svart at de har dårlig råd enn det en kunne forvente ut fra andre levekårsindikatorer. Her kan dette med hvem en sammenligner seg med ha betydning, at forskjellene er noe mindre og at elevene ikke opplever å ha dårlig råd fordi en ikke skiller seg så ut. En annen årsak kan være kompenserende tiltak fra kommunen eller lag og foreninger i området. Kommunen har ikke selv kartlagt dette nærmere.

For dette spørsmålet har vi ikke svar for de andre kommunene utenom Tønsberg. Her varierer andelen som svarer at foreldre/foresatte mangler penger til å betale for fritidsaktiviteter, fra 12 % til 19 %. Samlet for alle ungdomsskolene i Tønsberg, er denne andelen 15 %. Altså noe lavere enn i Skien.

I den «svarpakken» som Skien kommune får fra Ungdata, ligger ikke svarfordelingen på alle bakgrunnsvariablene. Dette gjelder spørsmål om eleven har eget soverom, antall ganger eleven har reist på ferie med familien siste år og antall datamaskiner/nettbrett i familien. Svarene på slike spørsmål kan si litt om elevenes levekår, og kommunene kan bestille egne tilleggsrapporter for å få denne informasjonen. Bostedskommune kartlegges også i Ungdata, slik at det kan være mulig å få svar fra elever på videregående skole i Skien som også er bosatt i kommunen.

3.1.3. Kjennskap til barn og unges levekår

Kontaktlærere på skolene, styrere og pedagogiske ledere i barnehager og helsesykepleiere i skolehelsetjeneste/helsestasjon kan ha kjennskap til hvilke barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk, men det er selvsagt ikke gitt at de har slik kjennskap. Vi har derfor spurt dem om det er sannsynlig at de vil ha kjennskap til om barn og unge som de møter er berørt av fattigdomsproblematikk. De mener i hovedsak at det er sannsynlig.

I tabellen nedenfor har vi slått sammen svarene fra kontaktlærere og tospråklærere. Svar for styrere og pedagogiske ledere i barnehagene er også vist samlet.

	Andel svart 6 eller 5	Andel svart 4	Gjennomsnitt
Kontaktlærere (N=219)	69 %	19 %	4,8
Miljøterapeuter (N=19)	79 %	21 %	5,1
Barnehage (N=116)	70 %	16 %	4,8
Helsesykepleier (N=33)	88 %	12 %	5,3

Tabell 5 Hvor sannsynlig er det at du har kjennskap til om barn/unge du møter er berørt av fattigdomsproblematikk? Svar 1=Ikke sannsynlig, 2=Svært lite sannsynlig, 3=Lite sannsynlig, 4=Litt sannsynlig, 5=Sannsynlig eller 6=Svært sannsynlig. Det var mulig å svare vet ikke eller annet.

For alle var det mulig å gi kommentarer til svarene. Blant kontaktlærere/tospråklærere er det 11 som har kommentert, 13 fra barnehage og 7 helsesykepleiere. Det er flest som har kommentert at de ser mangler ift klær/utstyr, og at de trolig ikke vet om alle. Det er også noen som har kommentert at barna ikke deltar på aktiviteter, at fattigdom er et sår tema, og at mange ikke ønsker å synliggjøre eventuelle utfordringer som de har.

Helsesykepleierne fikk også spørsmål om den kjennskapen var noe de tar videre til andre som kan bistå ved behov (forutsatt samtykke). Alle har svart «Ja» (33 %) eller «Ja, noen ganger» (67 %). Ingen har svart «Nei» eller «Nei, det er ikke egnede fora». Flere har kommentert at de tar dette med miljøterapeuten.

3.2. Opplysningsplikt til sosialtjenesten

Ifølge både opplæringsloven, friskoleloven og barnehageloven skal ansatte i skoler og barnehage være på vakt overfor forhold som bør føre til tiltak fra sosialtjenesten (opplysningsplikt).

Opplysningsplikten er nærmere omtalt i vedlegg 2.

Ifølge kommunalsjefen tas opplysningsplikten opp i rektor- og styremøter. Utover det, har ikke oppvekstadministrasjonen tiltak for å sikre at opplysningsplikten er kjent blant ansatte på skoler og i barnehager. Vi har spurt de ansatte om de var kjent med opplysningsplikten til sosialtjenesten, noe under halvparten av kontaktlærerne var. Opplysningsplikten var noe bedre kjent i barnehagene. I tillegg til å spørre de ansatte om de var kjent med opplysningsplikten, spurte vi også om de ville gi beskjed til sosialtjenesten om behov for tiltak, hvis familien ønsket det. Svarene er vist nedenfor.

	Kjennskap til opplysningsplikten	Gi beskjed til sosialtjenesten om behov for tiltak
Kontaktlærere (N=219)	40 %	95 %
Styrere - bhg (N=30)	87 %	97 %
Ped.ledere –bhg (N=86)	48 %	99 %

Tabell 6 Andel som har svart ja. Svaralternativene var ja, nei, vet ikke og annet. De som krysset av for annet og kommenterte på at de har litt kjennskap, er regnet som å ha svart ja.

Miljøterapeutene fikk også spørsmål om kjennskap til opplysningsplikten og om de ville handle i tråd med den. På spørsmålet om kjennskap til opplysningsplikten har 32 % svart ja og 42 % delvis. Alle har svart at de vil gi beskjed, hvis familien ønsket det (samtykke).

Enkelte av de som har svart fra skolene, både kontaktlærere og miljøterapeut, har kommentert at det er ønskelig med en kontaktperson hos NAV Skien.

Stigeråsen skole har et tett samarbeid med familiekonsulenten hos NAV Skien. Stillingen som familiekonsulent er en prosjektstilling kontoret fikk i 2019. Familiekonsulenten har ansvar for å følge opp store barnefamilier som er langtidsmottakere av sosialhjelp. Hele familien følges opp og

målet er å få foreldre over i arbeid eller aktivitet. Stigeråsen hadde ikke tilsvarende samarbeid før NAV Skien fikk familiekonsulent.

Vi har spurt skoleledelsen ved de resterende skolene om det er avklart hvem de tar kontakt med hos NAV Skien hvis det er familier med behov for og ønske om bistand fra NAV. Av de 13 skolene som har svart, svarer en skole at de har en kontakt hos NAV, to at enkelte familier har egen kontaktperson og tre at ledelsen ved skolen eller miljøterapeut kontakter NAV. De resterende 8 har svart nei, altså at det ikke er klart hvem de kontakter hos NAV Skien. Skolene er også spurt om de faktisk har hatt kontakt med NAV i slike saker. Det er en av skolene som har hatt slik kontakt. En annen skole har kommentert at det hadde vært ønskelig med en kontaktperson i NAV.

3.3. Bruk av kunnskapen og systematisk forebyggende arbeid

I tillegg til sosialtjenestelovens krav om å følge med på barn og unges levekår, er dette kommunens plikt også etter folkehelseloven og barnevernloven. Jamfør barnevernloven § 3-1 har alle etater i kommunen et ansvar for generelle forebyggende tiltak, mens barneverntjenesten har et spesielt ansvar for individrettede tiltak, jf. rundskriv Q-2000-982. Kunnskap om barn og unges levekår skal brukes i kommunens planarbeid, både etter sosialtjenesteloven, folkehelseloven og plan og bygningsloven. Dette er nærmere beskrevet i vedlegg 2.

Her skal vi se på om kommunen har mål for arbeidet. Vi skal se på noen av tiltakene som kommunen har, og om ansatte som møter barn og unge og deres familier er kjent med kommunens tiltak. Vi skal også se på om kommunen har et system for å fange opp behov og sikre at tiltakene er målrettet, samordnet og at de blir evaluert.

3.3.1. Mål for å møte utfordringer knyttet til barnefattigdom

Skien kommune har over tid hatt fokus på utenforskap og fattigdom. Kommunen har fastsatt mål som er relevante for arbeidet med barnefattigdom, både i gjeldene kommuneplan og i handlingsprogrammet, samt i flere kommunedelplaner og temaplaner. Vi har undersøkt:

- Kommuneplanens samfunnsdel 2015 – 20200
- Handlingsprogram for periodene 2019-2022, 2020-2023 og 2021-2024
- Kommuneplanenes arealdel – bestemmelser og retningslinjer
- Kommunedelplan for kultur, idrett, friluftsliv og frivillighet (2020 – 2029)
- Kommunedelplan for integrering (2018 – 2030)
- Strategisk plan for oppvekst (2013 – 2023)
- Folkehelsemelding for Skien kommune (2013-2023)
- Alkoholpolitisk handlingsplan (2016-2020)
- Handlingsplan for SLT-arbeidet
- Boligsosial handlingsplan (2015 – 2019)
- Strategisk temaplan for bekjempelse av fattigdom (2013 – 2017)

Skien har mål om å være en god oppvekstkommune, redusere sosiale og helsemessige forskjeller i befolkningen og ha en aktiv boligpolitikk som bidrar til likeverdige levekår i alle bydeler. For å være en god oppvekstkommune er det bl.a. mål om å ha et barnehage- og skoletilbud av høy kvalitet og redusere frafall i videregående opplæring. Kommunen har også mål om en høyere andel elever på SFO og at alle barn skal kunne gå i barnehage minimum siste året før skolestart. Det er mål om å ha fritidsarenaer tilgjengelig for alle barn og unge, og å styrke evnen til å ta vare på utsatte barn og unge. Kommunen har over tid hatt som mål at alle barn og unge skal kunne delta på en fritidsaktivitet, og har utarbeidet en lokal fritidserklæring.

Kommunen har også andre mål som på lang sikt kan ha betydning, bl.a. mål knyttet til nærings- og befolkningsutvikling. Kommunen har ikke fastsatt noen egne målsettinger knyttet til redusert barnefattigdom, utover en visjon som ble vedtatt tilbake i 2012. I forbindelse med behandling av strategisk plan for bekjempelse av fattigdom, vedtok bystyret en visjon om å redusere barnefattigdom i Skien fra 7 % av befolkningen til 5 %, for deretter å arbeide for ytterligere nedgang. Kommunen har i ulike saksfremlegg og planer vist til kompleksiteten i arbeidet med barnefattigdom og at det er mange forhold som påvirker dette som kommunen ikke kan påvirke.

Det er lite dokumentasjon på at den strategiske planen for bekjempelse av fattigdom (2013 – 2017) er fulgt opp i perioden planen gjaldt for, bl.a. er det ikke dokumentasjon på at det er utarbeidet en tiltaksplan slik bystyret vedtok. Barnefattigdom er omtalt i årsmelding for 2016, men det er ikke vist til planen. Det har vært to politiske saker på oppfølging av planen i 2018 og 2019.

I arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel har en nå lagt opp til færre planer og en mer tydelig planstruktur, for å sikre god forankring av samfunnsdelen. Det er vist til at NAV Skien sin strategiske plan er viktig for inkluderingsarbeidet og at den ikke er inkludert i kommunens samlede planstruktur. Dette mener kommunen bør endres. NAV Skien sin strategiske plan skal revideres i denne bystyreperioden.

Vi går nærmere inn på en del av målene i neste del hvor vi også ser på tiltak kommunen har.

3.3.2. Tiltak for å nå egne mål og nasjonale føringer

Skien kommune har vedtatt at hovedlinjene for bekjempelse av fattigdom/barnefattigdom, er arbeidet for å sikre arbeidslinja og gode ordninger som stimulerer barn og unge til å delta i fritidsaktiviteter og åpne for billigere/gratis SFO og barnehage jf. bystyret sak 56/19.

Her skal vi se på tiltak knyttet til noen av målene. Vi ser på tiltak i skole og barnehage, tiltak i NAV, som bl.a. omfatter langsiktige tiltak for å kvalifisere barna/ungdommene og foreldrene, tiltak rettet mot å styrke foreldre/familie, og mer avbøtende tiltak som bolig og tiltak for å sikre ferie og fritidsaktiviteter.

Tiltak i skole og barnehage

Skien kommune har som nevnt mål om å være en god oppvekstkommune. Et overordnet mål for oppvekst er å få flere til å fullføre videregående opplæring. Det er utarbeidet delmål for dette, og

kommunen har ulike tiltak for å sikre tidlig innsats, bedre elevenes læringsresultater og sikre et godt skolemiljø. Det er laget resultatindikatorer og det rapporteres jevnlig på arbeidet. Vi går ikke inn på de skolefaglige målene, men skal se på noen tiltak knyttet til følgende delmål:

- Alle barn og unge opplever å være del av et sosialt og faglig fellesskap.
- Alle barn skal gå i barnehage minimum det siste året før skolestart.
- 75 % av alle barn i målgruppa deltar i SFO.

Alle skolene i Skien har miljøterapeuter. Miljøterapeutene trekkes frem som viktige i arbeidet med barnefattigdom både av de vi har intervjuet og i spørreundersøkelsen. De har en viktig rolle i arbeidet for at alle barn og unge opplever å være del av et sosialt og faglig fellesskap. På barnetrinnet er deltakelse i fritidsaktiviteter nevnt spesielt. Miljøterapeuten skal dessuten delta i arbeidet overfor barn og familier med psykososiale problemer og gi direkte hjelp til barn og deres foreldre. På ungdomsskolene skal miljøterapeutene legge til rette for en best mulig skolehverdag for elever med psykososiale vansker og følge opp tiltak for elever i og utenfor skolen.

Gratisprinsippet i skoler og barnehager er et viktig tiltak. Vi har også kartlagt egne tiltak på skolene og det er flere som har tiltak som kan være relevante. Det mest vanlige er å ha lokaler som kan lånes gratis til f.eks. bursdager og sosiale samlinger for elevene. Det er også en del skoler som har utlån av utstyr, og noen som har aktiviteter/miljøklubb på ettermiddagen. Det er også enkelte skoler som har samarbeid med kulturskolen om tilbud på skolen. Vi har hatt intervju med ledelsen og miljøterapeut på Stigeråsen skole, som har søkt og fått betydelig støtte til aktivitetstiltak i tilknytning til skolen. Dette mener de er viktig for hovedmandatet til skolen – at alle elevene skal fullføre videregående utdanning. De trekker frem noen forhold som de mener er viktig for å sikre deltakelse i aktiviteter:

- Aktiviteter på skolen gjør at en kan nå alle. Både fordi transport kan være en utfordring og at skolen er kjent, og dermed en trygg ramme.
- SFO er viktig for å sikre aktivitet og deltakelse, men de erfarer at økonomi gjør at de med størst behov ikke går på SFO.
- Bistand i forbindelse med oppstart i aktiviteter. Skolen kartlegger årlig deltakelse i aktiviteter. De har en ekstra miljøterapeut som kartlegger hvorfor elever ikke deltar, om det er tiltak som kan bidra til at elever som ønsker det, kan delta og kan følge til aktivitet i en oppstart.

Vi går her ikke inn på tilbudene ved alle skolene, men det er som nevnt flere som har aktivitetstilbud allerede og flere som har prosjekter de ønsker å starte opp. I prosjektbeskrivelser/søknader vises det til viktigheten av å ha aktiviteter på skolen. Skien kommune har i år hatt et omfattende tilbud på sommerskole, som omtales nærmere under delen om fritidsaktiviteter.

I sak om oppfølging av strategisk temaplan for bekjempelse av fattigdom i 2019 (sak 56/19) har Bystyret åpnet for billigere/gratis SFO og barnehage som et tiltak i arbeidet med fattigdom. Gratis kjernetid i barnehagen for lavinntektsfamilier var dessuten tema i den strategiske temaplanen. Der

det ble påpekt at gode moderasjonsordninger/gratistilbud/utgiftsdekning er viktig for at barn og unge i lavinntektsfamilier skal kunne benytte seg av tilbudene.

Det er flere lovpålagte moderasjonsordninger i barnehage, både søskenmoderasjon, gratis kjernetid og redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt. De lovpålagte moderasjonsordningene har blitt utvidet de senere årene. I spørreundersøkelsen vi har gjennomført, er det kommentert på at ordningen med gratis kjernetid ikke fungerer godt nok, fordi den forutsetter at familiene søker større plass enn det kjernetiden utgjør. Ifølge merknadene til § 3c i forskrift om foreldrebetaling i barnehager, skal det være mulig å benytte seg kun av tilbudet om gratis barnehage, altså de 20 timene, uten å måtte ha betalt plass i tillegg. Skien kommune setter et krav om plass på minst 60 % (tre dager i uka). En slik plass utgjør mer enn de 20 timene som skal være gratis, og innebærer at familien må betale noe for tilbudet, ev. søke NAV Skien om å få det dekket.

I henhold til rundskriv til sosialtjenesteloven R 35-00 dekkes normalt ikke utgifter til barnepass av økonomisk sosialhjelp. Det kan dekkes hvis det er en forutsetning for foreldrenes deltakelse i arbeidslivet, arbeidsrettet aktivitet eller utdanning eller av hensyn til barnets behov. NAV Skien har praksis på at det gis stønad til barnehage og SFO hvis det er nødvendig for foreldrenes deltakelse i arbeidsrettet aktivitet eller utdanning. Det er også vanlig at det gis stønad til barnehage av hensyn til barnets behov, men de har som utgangspunkt at hensynet til barnets behov er ivaretatt på skolen, og at det derfor sjelden er nødvendig at de dekker SFO. I stikkprøvekontrollen så vi at NAV Skien ikke ga støtte til SFO hvis en av foreldrene ikke var i aktivitet eller arbeid.

Kommunen har ikke måloppnåelse på målet om at alle barn går i barnehage siste året, men er ikke så langt unna. I 2020 var andelen 5-åringer i barnehage i Skien på 96,6 % og for landet uten Oslo var den 97,9%. For alle barn 1 – 5 år var andelen i Skien 90,9% og for landet 92,9%.

Skien har tidligere hatt gratisplasser på SFO og moderasjonsordninger for SFO utover det som var lovpålagt. I 2019 ble det bevilget en egen pott til gratis SFO-plasser på Stigeråsen, Klyve og Lunde barneskoler. De lovpålagte moderasjonsordningene for SFO er nå utvidet, og kommunen har moderasjonsordninger i tråd med dem. Ordningen med friplasser er avviklet. Enkelte ansatte i skolene har kommentert at kommunen tidligere hadde gratisplasser på SFO, som de mener var et nyttig tiltak. I 2020 gikk 54,7 % av innbyggere 6 – 9 år på SFO (kommunal eller privat) ifølge SSB. Andelen var lik for landet uten Oslo, men noe høyere for kommunegruppa til Skien. Kommunen påpeker at lav deltakelse kan ha sammenheng med pandemien. I 2019 var andelen på 58,6 %, som er litt høyere enn landet uten Oslo og litt lavere enn kommunegruppa.

Det å ha en egen sommerjobb kan være av betydning for mange, og på oppvekst har 10. klassene fått tilbud om sommerjobb på SFO. Her har skolene stått for rekrutteringen og miljøterapeutene hatt en sentral rolle. I tillegg har oppvekst rekruttert ungdom i alderen 16 – 25 år til sommerskolen. Også de andre kommunalområdene har rekruttert ungdom fra 16 år og oppover til sommerjobber, men disse og stillinger i sommerskolen er lyst ut på ordinær måte.

Tiltak i NAV

Kommunen har mål å redusere sosiale og helsemessige forskjeller, samt mål om å redusere ulikheten blant barn. Det er også et mål å ha høy sysselsettingsgrad blant innvandrere. Et annet mål er mål å ha utbetaling av sosialhjelp på nivå med landet. NAV Skien har dessuten et overordnet mål om flere i arbeid.

NAV Skien har mange tiltak for å få flere i arbeid og aktivitet, og en ekstra satsing på unge, bl.a. «jobb i sikte» et tiltak for å få unge sosialhjelpsmottakere ut i arbeid og Talenhuset, som er et samarbeid mellom NAV, fylkeskommunen og Skien kommune. Talenhuset skal bidra til at ungdom, innvandrere og arbeidssøkere med lite utdanning blir bedre kvalifisert for arbeidslivet og kommer raskere i jobb. NAV har også en egen ordning med tilskudd til sommerjobb for ungdom som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet på vanlige lønns- og arbeidsvilkår. Denne sommeren hadde NAV Skien 20 avtaler, der NAV bidrar med 50% eller 75% støtte. Noen av ungdommene har også forlenget arbeidskontrakt etter de 4 ukene med sommertilskudd.

Vi har allerede vist til at NAV Skien har en familiekonsulent, som er kontorets tiltak som er rettet spesielt mot barnefamilier. I tillegg til å følge opp familier, skal hun også bidra til å styrke barneperspektivet innad i NAV Skien. Barneperspektivet innebærer at barnas behov skal vurderes og ivaretas særskilt. Dette er omtalt mer i punkt 5.1.2 og vedlegg 2.

Familiekonsulenten følger opp færre brukere og kan gi en tettere oppfølging av hele familien. Fokuset på barna/ungdommene er nytt, og det er ikke tilsvarende fokus i ordinær oppfølging av sosialhjelpsmottakere med barn. Familiekonsulenten prioriterer å sikre fritidsopplevelser, og hun samarbeider med kultur- og fritidstjenester, Røde Kors, skole og barnehage. Hun følger nå opp 13 familier og 45 barn/ungdommer. Siden starten i 2019 har hun fulgt opp 14 familier. Oppfølgingen av en familie er avsluttet. I prosjektet er det lagt opp til at familiene skal få oppfølging over tid. Stillingen er finansiert med prosjektmidler via statsforvalteren. Det var opprinnelig et treårig prosjekt (2019-2021), men kommunen har fått forlenget prosjektperioden med ett år.

Kommunen skal gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer, jf. sosialtjenesteloven § 17. Hensikten er både å løse eksisterende problemer og å forebygge. Retten til tjenesten er uavhengig av om en søker eller mottar andre tjenester fra NAV. For innbyggere med behov, skal NAV på eget initiativ gi informasjon om muligheten for råd og veiledning, jf. rundskriv 35-00.

NAV Skien har en egen veileder i en prosjektstilling med spesielt ansvar for vedtak etter sosialtjenesteloven § 17. Veilederen følger opp et mindre antall brukere enn andre veiledere og det er valgt ut brukere kontoret mener kan ha behov for mer omfattende råd og veiledning. De har valgt brukere som bl.a. har hatt hyppige nødhjelps-søknader. NAV Skien får generelt få søknader om veiledning etter sosialtjenesteloven § 17 og veilederen har i perioden fra desember 2020 til

begynnelsen av juni 2021 fått en slik søknad. NAV Skien mener få søknader skyldes utfordringer som denne brukergruppen har og at det er den enkelte NAV-veileder som må identifisere brukerne og behovet de har for utvidet bistand. I samme periode har veilederen fattet 20 vedtak etter § 17. Tiltaket er ikke spesielt rettet mot barnefamilier, men rundt halvparten av brukerne har barn. I oppfølgingen er det fokus bl.a. på hverdagsøkonomi og det å styre egen økonomi. Veilederen erfarer at behovet er større enn det som dekkes i prosjektstillingen. Stillingen er finansiert av midler fra statsforvalteren⁴ og gitt for ett år (tom november 2021).

Kommune har en egen gjeldsrådgivertjeneste, slik kommunen er pålagt. Oppgaven er hjemlet i gjeldsordningsloven § 1-5, som viser til sosialtjenesteloven § 17. Tjenesten kan være et tiltak i arbeidet med barnefattigdom. NAV Skien opplyser at de har tilstrekkelig kapasitet samlet sett, men ser at de i mange saker burde vært tidligere inne i saken for å unngå at de økonomiske problemene blir for store. Gjeldsrådgivertjenesten har jobbet internt på NAV Skien for at alle veiledere skal være trygge på å spørre brukerne om økonomi. De etablerte en drop-in ordning i 2018 for å senke terskelen for å ta kontakt. Den ble aktivt markedsført da den var ny. Grunnet pandemien ble den stengt i mars 2020. Den er planlagt startet opp igjen.

Barnevernet kan også veilede familien noe ift økonomi, men henviser også familien videre til NAV. Barnevernet erfarer at det å rydde i økonomi er viktig for at noen av familiene skal kunne ta imot hjelpetiltak fra barnevernet.

Barnetrygd og økonomisk sosialhjelp

Ved behandling av temaplanen for bekjempelse av fattigdom i mai 2019 ba Bystyret i Skien administrasjonen om å utrede konsekvensene av å holde barnetrygden utenfor beregningsgrunnet for sosialhjelp. Holdes barnetrygden utenom, vil den økonomiske sosialhjelpen som barnefamilier får øke. Det vil også gi flere barnefamilier rett til økonomisk sosialhjelp. I mai 2021 ble det lagt frem en sak på dette i hovedutvalgene og formannskapet. Formannskapet vedtok at saken (45/21) skulle realitetsbehandles i tilknytning til budsjettbehandling. Tall fra SSB viser at antallet kommuner som holder barnetrygden utenom har økt, og at rundt hver tredje kommune holdt den utenom i 2020. Av kommunene vi har sammenlignet Skien med, bl.a. i figur 4, holdt ifølge SSB Tønsberg og Moss barnetrygden utenom ved beregning av inntekt i 2020.

Tiltak for å styrke familien/foreldrene

Kommuneplanens mål om å være en god oppvekstkommune og målet om foreldre og foresatte som deltar aktivt i barnas hverdag i barnehage, skole og fritid er relevante mål for å styrke familien/foreldrene. Å styrke familien/foreldrene er også en del av barnevernets lovpålagte arbeid. Barnevernet har egne familieveiledere og har flere tiltak for foreldreveiledning og for å styrke familien og foreldrene i deres rolle.

⁴ Midlertidig tilskudd til de sosiale tjenestene i NAV-kontoret for å håndtere konsekvenser av pandemien.

Foreldrestyrke er et samskapingsprosjekt som kommunen har sammen med Klyve Nærmiljøsentre og IF Herkules. Det startet i 2019 og finansieres med folkehelsemidler. Foreldrestyrke er et team bestående av 17 frivillige og fagfolk. Ansatte fra forebyggende helse, barnevern, psykisk helse, MMO-sentre RUS, skole, fagenheten for spesialpedagogisk hjelp og støttetiltak, legevakt og kriseteamet i kommunen er med. Det er utarbeidet en nettside med informasjon og nyttige lenker til temaer rundt foreldrerollen. Det er gjennomført nettbaserte foreldremøter, og det er tilbud om gruppesamtaler ute på skoler og barnehager. Dessuten kan foreldre spørre om råd, og få svar fra en fagperson innen 36 timer.

Kommunen har barne- og familierådgivere i introduksjonsprogrammet. De skal ivareta helheten rundt familien, og med oppmerksomhet også på barna. De gir informasjon om aktiviteter for barna og familien, og har samtaler med både foreldre og barn. De samarbeider tett med kultur og fritidstjenester som har en ansvarlig som gir informasjon og melder opp barna til aktiviteter. Som del av introduksjonsprogrammet er det egne mor og barn grupper med oppfølging bl.a. innen økonomi, bolig, helse og samfunnskunnskap. Kommunen har også andre relevante tjenester for arbeidet med å styrke foreldrerollen, bl.a. forebyggende helse (helsestasjoner).

Avbøtende tiltak – bolig

Det er en nasjonal målsetting at flere skal eie egen bolig og at kommunen skal prioritere arbeid rettet mot barnefamilier i sitt boligsosiale arbeid. Skien kommune har fastlagt i arealplanen at det skal være varierte boligtyper i alle bydeler. I boligsosial handlingsplan er det et mål at de kommunale boligene skal være spredt. Kommunen har mål om at flere skal eie egen bolig, og et eget mål om dette er tatt inn i kommunedelplan for inkludering. I strategisk temaplan for bekjempelse av fattigdom var det en anbefaling om at barn og unge skulle få bo i helsefremmende boliger.

I Skien har både NAV, boligkontoret/eiendomsavdelingen og helse og velferd oppgaver og ansvar for kommunens boligsosiale arbeid. I tillegg til at kvalifiserings- og integreringsenheten har egne biveiledere for deltakere i introduksjonsprogrammet. Kommunen har ved kjøp og salg av boliger fått en større spredning på de kommunale boligene. Ansatte vi har intervjuet opplyser at familier de følger opp har fått nødvendig bolig.

Skien kommune har en høyere andel barn i husholdninger som bor trangt i leid bolig, enn snittet i landet. Vi har sammenlignet Skien med en del kommuner vist i tabellen under, og ingen har en høyere andel barn som bor trangt i leid bolig enn Skien.

Skien	Larvik	Moss	Sarpsborg	Tønsberg	Landet
4,9 %	3,6 %	3,9 %	4,9 %	2,3 %	3,1 %

Tabell 7 Barn i husholdninger med lav inntekt, som leier og bor trangt. Tall for 2019.

Kommunen har nedfelt i tildelingsreglementet at barnefamilier skal prioriteres ved tildeling av kommunale boliger. Det står ikke noe om hensyn til at barn skal få bli boende i skolekretsen ved bytte av bolig, men informasjon fra intervju tyder på at det vektlegges. Det er et nasjonalt mål at

barnefamilier ikke skal bo i midlertidige boliger i mer enn 3 måneder, noe Skien overholder. Kommunen gir ikke barnefamilier midlertidige boliger, og har ifølge NAV Skien bare gjort det en gang i perioden fra januar 2019 til mai 2021. Da var det en familie som hadde vannskade i boligen og behov for midlertidig bolig mens skaden ble utbedret.

Startlån er et viktig tiltak for at flere skal kunne eie egen bolig. Skien har nådd det nasjonale målet om at minst 50 % av alle startlån skal gå til barnefamilier. I 2020 var andelen 50 %, og i første halvår 2021 var 60 % av startlånene til barnefamilier. Kommunen gir imidlertid startlån til færre enn snittet for landet, og har en høy avslagsprosent. Vi har fått opplyst at Husbanken, på grunn av høy avslagsprosent, har hatt en kontroll av saksbehandlingen og konkludert med at den er riktig.

Skien har en ordning med fra Leie til eie. Alle kommunale leietakere som det kan være aktuelt for, blir informert om muligheten for å kjøpe boligen de leier med startlån og tilskudd, hvis de oppfyller kravene for startlån (har betalingsevne). Fra de startet med ordningen i 2012 til april 2021 har kommunen solgt 92 boliger gjennom «Leie til eie», hvorav 50 var til barnefamilier. Det finnes også en ordning der husleia går til nedbetaling av boligen. Skien har ikke en slik ordning. En annen ordning er «Eie først», hvor barnefamilier med lav inntekt kan få kjøpe egen bolig og innvilges startlån selv om det ikke foreligger fast inntekt. Familien følges opp inn i ny bolig mot arbeid og kvalifisering hvor målet er at familien skal bli selvhjulpne. Dette er et tiltak for å løfte familien ut av fattigdom på sikt. Skien vurderer å starte prosjektet «Eie først» fra januar 2022.

NTNU hadde i 2017 en undersøkelse av kommunenes praksis overfor barnefamilier i kommunale boliger. Skien var en av flere kommuner de innhentet informasjon fra. Et utvalg barnefamilier i kommunale boliger ble intervjuet. Som følge av undersøkelsen ble kommunen bl.a. anbefalt å satse mer systematisk på bo-oppfølging overfor barnefamilier og øke bemanningen til arbeid med bomiljø og drift ytterligere. Skien kommune har en praksis der vaktmester drar ut når leietakere selv tar kontakt, og da sjekkes også andre forhold ved boligen. De har ikke økt bemanningen til arbeid med bomiljø og drift ytterligere. Eiendom opplever at flere familier har lav boevne og bruker boligene hardt. Det ble også anbefalt å åpne for lengre leiekontrakter enn 3 år, men kommunen har valgt å ha 3-års kontrakter. Det er vanlig at barnefamilier med behov, får forlenget kontrakten når den utløper. Som regel får de fortsette å bo i samme bolig, unntatt hvis de har en stor bolig og mange av barna har flyttet ut.

Avbøtende tiltak - fritidsaktiviteter

Skien kommune har som nevnt mål om at alle barn og unge skal få delta på en fritidsaktivitet. Kommunen har mange ulike tiltak for å sikre det. Noen tiltak er universelle for alle, og noen ordninger er spisset mot enkelte grupper.

- **Kontingentkasse*** for barn og unge i grunnskole og videregående skole som er berørt av fattigdomsproblematikk og har bostedsadresse i Skien. Kontingentkassa kan dekke utgifter til utstyr eller kontingent for en fritidsaktivitet. Det gis i utgangspunktet inntil kr 3 000 i året per person. Budsjettet til kontingentkassa har økt betraktelig de senere årene, og alle som søker

har fått støtte. Noen få har fått avslag på deler av det det søkes støtte til, fordi søknaden gikk over rammen på kr 3 000.

- **Fritid med bistand** er et individrettet tiltak. Målgruppa er barn og unge av nyankomne flyktninger og barn og unge med tilrettelagt vedtak. I toppåret 2020 ble 40 – 50 barn/unge hjulpet inn i aktivitet. Kommunen ønsker nå å bruke dette tiltaket for flere, slik at alle barn og unge som ikke er aktive og har behov for bistand for å kunne bli aktive, skal kunne få slik bistand. Barnet/ungdommen får bistand til å avklare hva en ønsker av aktivitet og til å søke støtte for deltakelse. Barnet får også bistand til å starte opp aktiviteten (følge inn i aktivitet). Dette er et ressurskrevende tiltak, men kommunen mener det gir gode resultater.
- **Kultur-venn** er et samarbeid med Redd barna om et familietilbud til nyankomne flyktninger. Her blir andre barnefamilier kultur-venn og de får gratisbilletter til bl.a. Skien fritidspark og ulike arrangement kommunen har, som de som er og får kultur-venner kan gå på sammen.
- **Positiv fritid*** er et åpent tilbud hver mandag til ungdom 13 – 18 år (dropp-in). Tilbudet formidles via miljøterapeutene på skolene, samt barnevernet. Tilbudet er aktivitetsbasert.
- **Opplevelseskort for barn og unge** er gratisbilletter til barn og unge i lavinntektsfamilier. Kultur- og fritidstjenester får bistand fra NAV Skien og miljøterapeutene til utdeling av billetter.
- **Den kulturelle skolesekken og litteraturfestivalen Appelsina*** Den kulturelle skolesekken sikrer at alle elever i grunnskolen får tilgang til kunst- og kulturuttrykk av mange slag, og Appelsina en litteraturfestival for barn og unge.⁵
- **Kulturtilbud***: Egne tilbud for barn - Kulturknøttene (0-3 år) og Lørdagsbarn (3-12 år)* tilbys gratis eller for reduserte kostnader til alle barnefamilier i Skien. Alle barn som går i barnehage i kommunen får to gratisbilletter til Lørdagsbarn.
- **Familiesøndager på Menstad** er et lavterskeltilbud på Menstad bydelshus.
- **Etter-skoletid*** tilbud en til to ganger i uka på alle ungdomsskolene er et gratis tilbud som er åpent for alle, men hvor poenget er å nå ut til de som ikke har andre aktiviteter. Aktiviteter og enkel matservering.
- **Ferieaktiviteter/sommerskole**: Kommunen har tilbud om gratis aktiviteter/turer i alle skolens ferier. I 2021 har oppvekst samarbeidet med kultur- og fritidstjenester, fritidsparken og frivillig sektor om ferieaktiviteter i sommerskolen. Mange kommuner, deriblant Skien fikk ekstra statlige midler til sommerskole. Kommunen fikk gjennomført et stort og omfattende program med aktiviteter. Det var egne tilbud for sårbare elever. Det var aktiviteter i sentrum og i nærområdene. Det ble tilbudt kurs og ulike tur-tilbud. Noen av aktivitetene var videreføring av tidligere års tilbud, men veldig mange var nye. Som del av arbeidet med sommerskole fikk også en del ungdommer sin første sommerjobb.
- **Tilbud på bydelshusene*** – Bydelshusene har kurs som er gratis for de som ikke kan betale. En del har fått tilbud via miljøterapeutene på skolene. Det er også faste aktivitetstilbud på Lie bydelshus: Gaming med LieSpawn og Cosplay og kreativt verksted for ungdom.

⁵ Appelsina arrangeres i samarbeid med den kulturelle skolesekken i Telemark, Telemark fylkesbibliotek og Litteraturhuset i Skien.

- **Fritidskortet** er en universell ordning som er finansiert av Bufdir, der alle barn mellom 6 og 18 år kan få dekket utgifter til en organisert fritidsaktivitet. Skien kommune har fått være pilotkommune for ordningen, som startet i noen bydeler høsten 2020 og ble utvidet til alle høsten 2021. En kan nå i 2021 få tilbakebetalt utgifter på kr 1 000 per halvår.
- **Biblioteket** har åpne arrangementer for barn og unge. De tilbyr egne lesestunder og setter sammen egne bokpakker for barn og unge. Kommunen har også egne bibliotek på Gulset og Klyve, samt at det også er mulig med utlån på Menstad bydelshus.
- **Kulturskolen*** har samarbeid med utvalgte skoler om tilbud. De bruker også kontingentkassa for å sikre at barn og unge kan delta.

Informasjon om tiltakene som er markert med * er samlet på en nettside. Informasjon om tilbudene på biblioteket, ferieaktiviteter, fritidskort, familiesøndagene på Menstad og Kultur-venn finnes på litt ulike steder på kommunens nettsider, samt at skolene kan ha noe informasjon om egne aktiviteter på sine nettsider. Prosjektet Foreldrestyrke tilbyr enkelte gratis aktiviteter for hele familien og barnevernet kan også ha aktiviteter som del av sine tiltak.

I perioden med pandemi har det vært mindre fysiske tilbud, men kultur- og fritidstjenester har hatt digitale tilbud, bl.a. digitale ungdomsklubber. De har også erfart at de har fått etablert en bedre kontaktkanal med frivilligheten i kommunen under pandemien

Det er primært NAV som skal gi økonomisk stønad til utsatte barn og unge og deres familier, mens barnevernet kan gi økonomisk støtte begrunnet i barnets behov, bl.a. fritidsaktiviteter og til barnehage og SFO. Barnevernet kan også ta initiativ til å få barn ut i fritidsaktiviteter. De sosiale tjenestene skal vurdere støtte til barns fritidsaktiviteter. Vi har fått opplyst at NAV Skien i hovedsak avslår søknader om sosialhjelp til fritidsaktiviteter med begrunnelse i at den enkelte kan søke støtte fra kontingentkassen. De viser til at sosialtjenesteloven legger til grunn at alle andre muligheter må benyttes før sosialhjelp er aktuelt. Dette er nærmere omtalt under punkt 5.1.2.

Kommunen gir også støtte til de to nærmiljøsentrene i kommunen og til lag og foreninger som har tilbud for barn og unge i lavinntektsfamilier. I tillegg gir staten tilskudd til dette arbeidet både til kommuner og frivillige lag og foreninger. Dette omtales nærmere under punkt 3.3.5.

3.3.3. Kjennskap til tiltakene

De som har mottatt spørreundersøkelsen, er spurt om de har kjennskap kommunens tiltak for å avhjelpe utfordringer som barn og unge kan ha som følge av fattigdom. Svarfordeling for helsesykepleiere og ansatte i skole og barnehage er vist nedenfor.

	Ja	Noen, vet ikke om det er alle	Nei	Vet ikke
Kontaktlærere (N=219)	12 %	78 %	8 %	2 %
Miljøterapeuter (N=19)	32 %	68 %	0 %	0 %
Barnehage (N=116)	4 %	85 %	9 %	2 %
Helsesykepleier (N=33)	18 %	82 %	0 %	0 %

Tabell 8. Har du kjennskap til tiltakene kommunen har som er ment å avhjelpe utfordringer barn og unge kan ha som følge av fattigdom?

Vi ser av tabellen over at det er veldig få som ikke har svart nei, at de ikke har kjennskap til tiltak kommunen har. Vi har også sett på om det er forskjeller mellom private og kommunale barnehager og skoler. Ansatte i private barnehager og skoler er litt mindre kjent med tiltakene enn de som jobber i kommunale, men forskjellen er relativt liten for barnehagene. Vi ser også at de fleste som har svart nei også oppgir at de ikke har barn/elever med utfordringer knyttet til fattigdom. Det er noen få fra de kommunale skolene og fra barnehagene (både private og kommunale) som oppgir at de ikke har kjennskap til tiltakene og har elever/barn som er berørt av fattigdomsproblematikk.

De som har svart at de har kjennskap til tiltakene (Ja eller Jeg er kjent med noen, men vet ikke om det er alle), ble også bedt om å skrive eksempler på tiltak som de var kjent med. Rundt 3/4 av lærerne har vist til ulike tiltak knyttet til fritidsaktiviteter. De har vist til kontingentkassa, til fritidskortet, utstyrssentralen og ulike ferietilbud. En del av kontaktlærerne har vist til at miljøterapeutene følger opp og har ulike tiltak. I barnehagene er det mest vanlig å vise til utstyrssentralen og redusert oppholdsbetaling. Mange viste til ulike tiltak for å sikre deltakelse i fritidsaktiviteter. Enkelte har også trukket frem bibliotekene og nærmiljøsentralen og NAV sine tiltak. En viste til svømmeopplæring i barnehagen. Enkelte ansatte i barnehagen har etterlyst mer informasjon til barnehagene om de tilbudene kommunen har. Noen ønsker at formidlingen av informasjon kan bli satt mer i system, og at en bør ha et samarbeid med NAV Skien.

De ansatte i NAV Skien og barnevernet ble spurt spesifikt om sin kjennskap til ferie og fritidstilbud, og spørsmålet var formulert som en påstand. Svarfordelingen er vist nedenfor.

	1	2	3	4	5	6	IA
Barnevernet (N=30)	3 %	0 %	13 %	40 %	33 %	10 %	0 %
NAV (N=79)	5 %	13 %	9 %	35 %	25 %	5 %	8 %

Tabell 9 Jeg har god kjennskap til ulike ferie og fritidstilbud for familier, barn og unge i lavinntektsfamilier i Skien. Svar gitt på en skala fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig. IA=Ikke aktuelt

Det gjennomsnittlige svaret for ansatte på NAV Skien er 3,85 og for barnevernet 4,3. Ser vi bare på svarene fra ansatte ved NAV Skien med kommunale oppgaver, er snittet noe høyere 4,17.

De ansatte i barnevernet og NAV Skien er også spurt om de gir informasjon om ferie- og fritidstilbudene kommunen har. Svarfordelingen er vist under.

	1	2	3	4	5	6	IA
Barnevernet (N=30)	0 %	0 %	23 %	43 %	13 %	17 %	3 %
NAV (N=79)	8 %	17 %	23 %	20 %	18 %	3 %	12 %

Tabell 10 Jeg gir alltid informasjon om disse tilbudene til barn/familier/brukere som er i målgruppa. Svar gitt på en skala fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig.

Det gjennomsnittlige svaret for ansatte på NAV Skien er på 3,36, altså at en er uenig i at en gir informasjon om tilbudene, mens ansatte i barnevernet er mer enig i at de gir informasjon. Her var gjennomsnittet på 4,24. Ansatte ved NAV Skien som har kommunale oppgaver er noe mer enig i at de gir informasjon om tilbudene, her er gjennomsnittet 3,69.

De ansatte i skoler og barnehager, samt helsesykepleierne er også spurt om de gir informasjon om tilbudene til barn og unge. Kontaktlærere og barnehage er spurt spesifikt om de gir generell informasjon. Svarfordelingen er vist under.

	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke/IA
Kontaktlærere (N=219)	68 %	22%	3 %	6 %
Miljøterapeuter (N=19)	84 %	16 %	0 %	0 %
Barnehage (N=116)	38 %	44 %	16 %	2 %
Helsesykepleier (N=33)	61 %	36 %	0 %	3 %

Tabell 11. Gir dere (generell) informasjon om tiltak som f.eks. utstyrssentral? (IA=Ikke aktuelt)

Svarene viser at mange gir informasjon, men at det gis noe mindre informasjon i barnehagene.

Kontaktlærere og barnehagene er også spurt om de også gir informasjon direkte til de som er i målgruppa. Også her ser vi at det gis noe mindre informasjon i barnehagene. Svarene er vist under.

	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke
Kontaktlærere (N=207)	41 %	41 %	5 %	13 %
Barnehage (N=116)	29 %	52 %	14 %	5 %

Tabell 12. Gir dere informasjon direkte til familier som er i målgruppa for ulike tiltak?

Ansatte i skole, barnehage og forebyggende helse er også spurt om barn og unge i målgruppa og deres familier er kjent med kommunens tiltak for å redusere utfordringer barn kan ha som følge av fattigdom. Svarene er vist under

	Ja	Delvis	Nei	Vet ikke/IA
Kontaktlærere (N=219)	19 %	60 %	7 %	14 %
Miljøterapeuter (N=19)	16 %	68 %	16 %	0 %
Barnehage (N=116)	12 %	66 %	10 %	12 %
Helsesykepleier (N=33)	0 %	76 %	12 %	12 %

Tabell 13. Opplever du at barn og unge i målgruppa og deres foresatte har kjennskap til disse tiltakene? (IA=Ikke aktuelt)

Vi ser at de fleste mener at barn/unge/familier er delvis kjent med tiltakene kommunen har.

I tillegg til at ansatte gir informasjon, har Skien også informasjon på egne nettsider, men ikke om de mer spissede tiltak, som opplevelseskortet og fritid med bistand. Som omtalt i del 3.3.2 er dette tilbud som formidles gjennom ansatte i kommunen. Opplevelseskortet for barn og unge er en app (Join). Appen kan gi en oversikt over de tilbudene som finnes for de som får tilgang til kortet. Det har vært en del tekniske utfordringer med løsningen og kommunen har ikke tatt i bruk kortet fullt ut. Kommunen opplyser at de ikke har markedsført den bredt fordi den kun er for lavinntektsfamilier.

3.3.4. Ansattes syn på tiltak for å sikre deltakelse i aktiviteter

Vi har spurt om kommunen har tiltak for å sikre deltakelse i aktiviteter som «treffer»/bidrar til å hjelpe barn og unge i lavinntektsfamilier. Blant kontaktlærere og de som er spurt i barnehage er de som har kjennskap til tiltakene/noen tiltak spurt. Flertallet mener kommunen har tiltak som «treffer»/bidrar til å hjelpe inn i aktiviteter. Svarene er vist under.

	1	2	3	4	5	6	*
Barnevernet (N=30)	0 %	3,3 %	20 %	43,3 %	10 %	20 %	3,3%
NAV (N=79)	0 %	0 %	10,9 %	21,8 %	36,4 %	7,3 %	12,7%
Kontaktlærere (N=166)	0 %	1 %	7 %	36 %	45 %	4 %	10,8%
Miljøterapeuter (N=14)	0 %	0 %	7 %	36 %	50 %	0 %	7,1%
Barnehage (N=90)	1 %	0 %	3 %	36 %	37 %	8 %	15,6%
Helsesykepleier (N=33)	0 %	8 %	8 %	28 %	28 %	8 %	20%

Tabell 14 Jeg mener kommunen har tiltak for å sikre deltakelse i aktiviteter som «treffer»/bidrar til å hjelpe barn og unge i lavinntektsfamilier. Svar gitt på en skala fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig. *=vet ikke/ikke aktuelt.

Flere av helsesykepleierne har kommentert at det er lite tilbud til familier med små barn, og en del har kommentert på at transport er et hinder for barn og unge sin deltakelse i aktiviteter. Flere mener det er viktig at aktiviteten er koblet på skolen og nærmiljøet. På Stigeråsen har de erfart at dette har vært essensielt for å få med noen av elevene i aktiviteter. De har også erfart at noen elever har behov for å bli fulgt inn i aktiviteter, noe miljøterapeuten har gjort for en del elever.

Vi har også spurt ansatte i NAV Skien og barnevernet spesifikt om deltakelse i aktiviteter for barn av brukere/barn som de følger opp. Ansatte i barnevernet er spurt mer generelt om deltakelse i aktiviteter, mens de ansatte på NAV Skien er spurt om barna har anledning til å delta på **en** aktivitet. Det gjennomsnittlige svaret er 3,8 for begge, og at det for begge er noen flere som har svart at de er enig enn de som er uenige. Svarfordelingen er vist under.

	1	2	3	4	5	6	*
Barnevernet (N=30)	0 %	16,7 %	13,3 %	36,7 %	13 %	7 %	13 %
NAV (N=79)	5,5 %	5,5 %	20 %	18,2 %	16,4 %	9,1 %	25 %

Tabell 15 Barnevernet: Barn jeg følger opp lar i liten grad være å delta på aktiviteter pga dårlig økonomi. NAV: Jeg har inntrykk av at mine brukeres barn har anledning til å delta på en aktivitet (at det ikke hindres av dårlig økonomi). Svar gitt på en skala fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig. *=Vet ikke.

3.3.5. Fange opp, samordne, evaluere - systematisk arbeid

Kommunen bør sikre at målgruppa nås med tiltakene, at tiltakene samordnes og at en har et system for å evaluere og eventuelt justere tiltakene.

Fange opp

Et tiltak for å sikre at målgruppa kan få delta i fritidsaktiviteter, er at ansatte i kommunen som møter barn og unge kan informere om tilbudene og bistå med f.eks. å søke kontingentkassa. Ansattes kjennskap til tiltakene, om de gir informasjon og ansattes vurdering av om familiene/barna/de unge som de møter er kjent med tiltakene, er omtalt i punkt 3.3.3. I tillegg til kommunens kanaler, kan lag og foreninger gi informasjon om og søke støtte fra kontingentkassa. Kommunen har også informasjon på sine nettsider sentralt og på skolenes egne sider.

Ansatte som har kjennskap til barn og unge som er berørt av fattigdomsutfordringer, bør ha arenaer der de kan ta opp sine bekymringer og bringe disse videre. Kommunen har tverrfaglige møter i skoler og barnehager der ansatte kan ta opp bekymringer knyttet til barn/unge. Skolene har faste TPO møter, og for barnehagene er det faste møter for sonene, der barnehagen møter ved behov. I de tverrfaglige teamene deltar helsesykepleiere, PPT-rådgivere og barnevern⁶, samt miljøterapeuter, lærere og ledere fra skolen eller ledere og ansatte fra barnehagen. Teamene jobber etter BTI-modellen,⁷ og kan koble inn ulike instanser ved behov. Her kan en ta opp alle typer bekymringer rundt barnet/eleven.

Kultur- og fritidstjenester samarbeider med miljøterapeutene og skolene på mange ulike arenaer og de jobber sammen om å få elever ut i aktiviteter. Miljøterapeutene på alle skoler er spurt om hvordan de opplever samarbeidet med kultur- og fritidstjenester. Svaralternativene var dårlig, variabelt eller godt, samt at en ikke har samarbeid eller at det ikke er behov for samarbeid. Rundt

⁶ Barnevernet er med i skolenes team minst to møter per halvår.

⁷ BTI-modellen, eller bedre tverrfaglig innsats, er samhandlingsmodellen Skien kommune bruker i møte med barn og unge som vekker bekymring/undring.

halvparten opplever at det er bra, og rundt halvparten har svart at samarbeidet er variabelt. En har svart at en ikke har samarbeid.

Flere i spørreundersøkelsen har kommentert på at det tverrfaglige samarbeidet ikke er godt nok, f.eks. er det etterlyst kontaktpersoner på NAV. Behov for bedre tverrfaglig samhandling er også påpekt av administrasjonen, jf. sak 5/20 i bystyret og 12/20 i formannskapet.

Samordning

Administrasjonen lanserte et tverrfaglig arbeid om inkludering og deltakelse i februar 2020. Hensikten er å begrense framtidig sosial ulikhet, skaffe kunnskap og kompetanse om universelle og individuelle tiltak og sikre samhandling mellom kommunale enheter, lokalmiljø og frivillige organisasjoner. Kommunen vil på kort sikt få til samordnet og ikke parallell innsats, og på lang sikt å få flere integrert i yrkesliv og færre på sosial stønad. Dette er en felles satsing for Oppvekst, Helse og Velferd, Byutvikling, drift og kultur og NAV Skien. Målet med programmet er å utvikle en metode for inkludering og deltakelse, og samle alle prosjektene kommunen har. Det er nedsatt en arbeidsgruppe som bl.a. skal kartlegge hvilke tiltak som finnes og hvem som bør involveres for å sikre at kommunen i større grad når målgruppa med de tiltakene kommunen har. Som følge av pandemien har det ikke blitt gjort så mye konkret enda. Det er laget en oversikt over tiltak knyttet til fritidsaktiviteter i kommunen, og en jobber med å få bedre avklaring av mandatet og sikre forankring av arbeidet i de ulike kommunalområdene.

De ansatte i skole, barnehage og forebyggende helse er spurt om de mener at kommunen har en samordnet innsats overfor barnefamilier som er berørt av fattigdomsproblematikk. Svarene er vist under.

	1	2	3	4	5	6	*
Lærere# (N=167)	0,6%	4,8%	10,8%	30,5%	21,6%	1,2%	30,5%
Miljøterapeuter (N=14)	0 %	0 %	7,1%	35,7%	42,9%	0 %	14,3%
Barnehage (N=90)	1,1%	3,3%	8,9%	30%	15,6 %	2,2%	38,9%
Helsesykepleier (N=25)	4 %	12%	8 %	36 %	16 %	0 %	24%

Tabell 16 Jeg mener kommunen har en samordnet innsats overfor barnefamilier som er berørt av fattigdomsproblematikk #Inkl to-språk *=Vet ikke

Vi ser her at mange har svart vet ikke på dette spørsmålet. Blant miljøterapeutene er det færrest som har svart vet ikke og her er det også flest som mener at kommunen sikrer en samordnet innsats overfor barnefamilier berørt av fattigdomsproblematikk.

Kommunen har flere tiltak som er finansiert med midler fra Bufdir⁸, bl.a. tiltak på Stigeråsen og i kulturskolen. Bufdir setter krav om en knutepunktsfunksjon som skal koordinere det frivillige og offentlige arbeidet i kommunen rettet mot målgruppen. Knutepunktsfunksjon skal være et kontaktpunkt i kommunen for frivillige organisasjoner som jobber med inkludering av barn i målgruppen. I Skien er det SLT-koordinatoren som har knutepunktsfunksjonen og som har kontakt med frivillige lag og foreninger i arbeidet med å søke om midler fra Bufdir. Det er kommunen som foretar prioritering av søknadene og administrasjonen har en egen gruppe som lager innstilling til politisk behandling. Ved behandling både i 2019 og 2020 ble administrasjonen bedt om å sikre en bredere sammensetning i gruppa. Den var uendret fra 2019 til 2020. SLT koordinatoren samarbeider bl.a. med kultur- og fritidstjenester, miljøterapeutene og familiekonsulenten i NAV Skien om de ulike tiltakene, samt har kontakt med frivilligheten.

SLT-koordinatoren viser til at det gjøres mye bra i kommunen for å sikre at barn og unge kan delta i aktiviteter. Det er mange som jobber med tiltak rettet mot barn og unge, men det er en utfordring at de ikke er godt nok kjent med hva andre gjør. Hun påpeker også at kommunen har startet mange gode prosesser og nye tiltak, men at de kan bli bedre på å arbeide med etablerte tiltak over tid.

Ansatte i barnevernet og NAV Skien er også spurt om de mener at de får gitt koordinerte og samordnede tjenester til barnefamilier med sosiale eller økonomiske vansker. Svarene er vist under.

	1	2	3	4	5	6	*
Barnevern (N=30)	0%	23,3%	30%	20%	6,7%	0%	20%
NAV (N=79)	0%	0%	7,6%	24,1%	21,5%	1,3%	45,6%

Tabell 17 Vi får gitt koordinerte og samordnede tjenester til barnefamilier med sosiale eller økonomiske vansker. *=Vet ikke Svar på en skala fra 1 helt uenig til 6 helt enig.

Vi ser av svarene over at særlig i NAV er det mange som har svart vet ikke, og at blant dem som har svart fra NAV, er det flere som er mer enig i at en får gitt koordinerte og samordnede tjenester til barnefamilier med sosiale eller økonomiske vansker.

Ansatte i NAV Skien ble i tillegg spurt om det var virksomheter de burde hatt samarbeid med eller bedre samarbeid med. Del fleste var usikre (75%) og 19 % mente at det er virksomheter som de burde hatt samarbeid med/bedre samarbeid med. De ble også spurt om hvilke virksomheter de burde hatt samarbeid/bedre samarbeid med. Det var mest vanlig å svare at en mente det var behov for bedre samarbeid med barnevernet. Noen trakk frem helsetjenestene, frivillige lag og foreninger, skole/barnehage, flyktningetjenesten og politiet.

⁸ Nasjonal tilskuddsordning for inkludering av barn og unge. (Tidligere inkludering av barn i lavinntektsfamilier/ Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom)

I tillegg til at kultur- og fritidstjenester samarbeider med miljøterapeutene om å få elever ut i aktivitet, har de dialog for å samordne tiltak. De har også samarbeid med nærmiljøsentrene på Klyve og Gulset. Kultur- og fritidstjenester samarbeider også med fritidsparken, biblioteket, kulturskolen og flere frivillige lag og foreninger om ferieaktiviteter og fritidstiltak.

Evaluering

Tiltak kommunen har som er finansiert av statlige midler har egen ordning med fast rapportering som også omhandler en evaluering av arbeidet. For prosjektet Foreldrestyrke har kommunen en som er ansvarlig for evalueringen. Vi har fått opplyst at det ikke er gjort noen egne evalueringer av de ulike tiltakene kommunen har, med unntak av noen mindre evalueringer som kultur- og fritidstjenester har gjort selv, bl.a. av Fritid med bistand. Barnevernet skal vurdere de individuelle tiltakene de har, og miljøterapeutene vurderer også eget arbeid og har fast rapportering på eget arbeid. De ulike evalueringene som gjøres er, ut fra hva vi har fått informasjon om, ikke vurdert samlet. Ansatte vi har intervjuet etterlyser en mer systematisk, langsiktig og ekstern evaluering av de ulike tiltakene. De har også påpekt at kommunen bør jobbe mer systematisk med de ulike tiltakene de starter opp.

Brukerundersøkelser eller annen form for brukermedvirkning eller brukerinvolvering kan også gi kommunen grunnlag for å evaluere eget arbeid. Kommunen gjør ikke brukerundersøkelser overfor leietakere i kommunale utleieboliger, men Skien var som nevnt tidligere med i en undersøkelse i regi av NTNU i 2017 der kommunen fikk brukererfaringer. Flere er fulgt opp, men ikke alle. Gjennom ungdomsrådet og medvirkningsordninger som skolene og kultur- og fritidstjenester har, samt gjennom arbeid med kommuneplanen, får kommunen tilbakemeldinger på tiltak. Kommunen får også informasjon fra Ungdata. Med unntak av det arbeidet som gjøres med kommuneplanen, har ikke kommunen ut fra informasjonen vi har fått, noen måte å bruke denne informasjonen systematisk i evaluering av eget arbeid.

3.4. Revisors vurdering

3.4.1. Kunnskap om barn og unges levekår og opplysningsplikt til sosialtjenesten

Kommunen bruker offentlig tilgjengelig informasjon om barn og unges levekår i kommunen i planarbeidet. Kommunen har slik sett kunnskap om barn og unges levekår i kommunen.

Kommunen har også kunnskap om levekår til barn og unge i kommunen gjennom informasjon fra Ungdata, Ungdomsrådet og andre ordninger for medvirkning fra barn og unge på skolene og i forbindelse med planarbeid. Dessuten har ansatte i tjenestene som møter barn og unge viktig kunnskap på dette området.

Opplysningsplikten er viktig for å kunne formidle kunnskap om barnet til rett instans. Kommunen har ett tiltak for å sikre at personale i skole og barnehage er kjent opplysningsplikten til NAV, og det er at opplysningsplikten tas opp på rektor- og styremøter. Spørreundersøkelsen og spørsmålene vi har stilt skolene viser at denne plikten ikke er godt nok kjent. Det er positivt at de ansatte i stor grad vil gi opplysninger til sosialtjenesten dersom familien ønsker det, men selve plikten til å gi opplysninger er ikke så godt kjent. Det mener vi gir risiko for at ansatte ikke er oppmerksomme nok på denne type utfordringer og at de skal melde fra om dette til sosialtjenesten

innenfor reglene i opplæringsloven og barnehageloven. Det er også viktig at skolene er kjent med hvordan og hvem de kan kontakte på NAV Skien.

Vi mener at kommunen kan gjøre mer systematisk bruk av den kunnskapen de får gjennom eget arbeid.

3.4.2. Bruk av kunnskapen og systematisk forebyggende arbeid

Fastsette mål

Kommunen har fastsatt mange ulike mål som kan være relevante for arbeidet med barnefattigdom, men har ikke vist spesifikt til arbeid med barnefattigdom i noen mål/delmål. Kommunens prioritering av arbeidslinja i arbeidet med barnefattigdom kan komme tydeligere frem i kommunens mål. Eksempelvis kunne målet om å redusere utbetalinger på sosialhjelp vært tydeligere koblet på målet om å gjøre mottakere av sosialhjelp selvhjulpne. Redusert utbetaling av økonomisk sosialhjelp bidrar nødvendigvis ikke til færre barn og unge i lavinntektsfamilier, men hvis en i målet legger at flere av dem som mottar sosialhjelp skal over i lønnet arbeid og bli selvhjulpne, er det et tiltak for å bekjempe fattigdom.

Vår gjennomgang har vist at det er enkelte vedtak som ikke er blitt fulgt godt nok opp i arbeid med strategisk plan for bekjempelse av fattigdom og at den ikke var godt nok forankret i organisasjonen. Det er positivt at kommunen i arbeid med kommuneplanens samfunnsdel ønsker å ha færre planer og en mer tydelig planstruktur, samt at en skal sikre at NAV Skiens strategiske plan er forankret i samfunnsdelen. Sistnevnte kan etter vår vurdering også bidra til å sikre en mer helhetlig tilnærming til arbeidet med barnefattigdom.

Tiltak for å nå målene

Kommunen har mange tiltak for å nå egne mål og nasjonale føringer. Både langsiktige tiltak for å sikre kvalifisering av barn og unge, tiltak for å styrke familien/foreldrene og mer avbøtende tiltak som å sikre deltakelse i fritidsaktiviteter. Miljøterapeutene har en viktig rolle i arbeidet med de avbøtende tiltakene.

Ansatte på skolene har vist til at for barn i lavinntektsfamilier, er økonomi den viktigste årsaken til at barna ikke går på SFO. Kommunen hadde tidligere et eget tiltak, gratisplasser på SFO, som kunne hindre at dette med økonomi ble en årsak til at barna ikke var på SFO. Kommunens ordning med gratis kjernetid i barnehage er ikke i tråd med lovkravet. Skien kommune krever at familien må ha minst 60% plass for å få gratis kjernetid, og betale for de overskytende timene. Lovkravet er at det skal være mulig å benytte seg av kun de 20 timene, og da skal tilbudet være gratis.

Veiledning knyttet til økonomi og økonomistyring er viktig for flere av familiene. Kommunen har tiltak for å sikre dette, men våre undersøkelser tyder på at arbeidet med økonomisk veiledning kan bli bedre.

Kommunen har gjennom utskiftning av boliger fått til større spredning av kommunale boenheter, i tråd med kommunens mål. Kommunen har også sikret at flere familier eier sin egen bolig gjennom ordningen fra leie til eie. Ordningen «Eie først» kan være et mer virkningsfullt tiltak for å nå målet om at enda flere skal eie egen bolig. Det at kommunen erfarer at flere familier har lav boevne, kombinert med at en etter vår vurdering ikke har noe tiltak for å sikre systematisk bo-oppfølging overfor barnefamilier, er uheldig. Gjennom ordningen «Eie først» vil en få bedre oppfølging av barnefamilier som er med på ordningen, og kommunen kan vurdere om det er behov for å sikre mer systematisk bo-oppfølging av flere familier.

Kjennskap til tiltakene

Svarene i spørreundersøkelsen viser at mange av kommunens tiltak for at barn og unge kan delta i aktiviteter er godt kjent i kommunen, selv om det er en del som ønsker enklere tilgjengelig informasjon. Kommunen kan vurdere om det er behov for noe mer informasjon til skoler og barnehager, og om det kan bli gitt bedre informasjon til de som er i målgruppa. Kommunen har også selv i arbeid med programmet «Inkludering og deltakelse», påpekt behov for å sikre at kommunen i større grad når målgruppa med tiltakene.

Våre undersøkelser viser at skoler og barnehager har behov for en mer avklart kontakt-kanal inn i NAV. Det kan etter vår vurdering gjøre at muligheten for foresatte i lavinntektsfamilier til å få økonomisk råd og veiledning blir bedre kjent og mer brukt. Det kan også bidra til bedre forebyggende arbeid, ved at en kan få tatt tak i økonomiske problemer før de blir for store.

Fange opp, samordne og evaluere

Fange opp

Funksjonen som miljøterapeutene på skolene har, er et viktig tiltak for å kunne fange opp elever som har utfordringer, både knyttet til økonomi og andre forhold. Kommunen har også arenaer i skoler og barnehager hvor ansatte kan ta opp bekymringer rundt barn og unge. Slike arenaer kan bidra til at en bedre fanger opp utfordringer knyttet til fattigdom. Det kan også sikre informasjonsflyten mellom de som møter barn og unge og andre relevante virksomheter. NAV Skien deltar ikke på disse arenaene og NAV har heller ikke en naturlig rolle i disse møtene. Men det kan være enkelte tilfeller der skoler og barnehager kan ha nytte av å ha en fast kanal inn i NAV Skien.

Flere ansatte i kommunen har gitt uttrykk for at det oppleves som vanskelig og tabu-belagt å spørre om familiens økonomiske situasjon. Dermed øker risikoen for at kommunen ikke fanger opp alle barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk. Dette temaet kan være enklere for NAV å ta opp. Våre undersøkelser viser at NAV Skien ikke i god nok grad sikrer barneperspektivet i sin veiledning og saksbehandling etter sosialtjenesteloven. Styrket barneperspektiv i NAV kan være et viktig tiltak for å fange tidligere opp barn og unge som kan ha utfordringer knyttet til fattigdom.

Familiekonsulenten kan bidra til at barneperspektivet blir bedre ivaretatt i NAV Skien. Her er det også verdt å peke på at en stor del av perioden som kontoret har hatt familiekonsulent, har det vært pandemi, noe som kan ha hatt betydning for arbeidet. Tiltaket familiekonsulent sikrer også at barnas behov blir ivaretatt for de brukerne familiekonsulenten følger opp

Samordne

Samarbeidet som kultur- og fritidstjenester har med skolene og med frivillige lag og foreninger er et tiltak som kan sikre en viss samordning. Det samme gjelder rollen som SLT-koordinatoren har. Det er også positivt at rundt 1/3 av de ansatte som opplever at kommunen får til en samordnet innsats overfor barn og unge i lavinntektsfamilier og at veldig få er uenige i at innsatsen er samordnet. Samtidig ser vi at blant ansatte i barnevernet er det en betydelig større andel som opplever at kommunen ikke får til å gi koordinerte og samordnede tjenester. Dessuten vurderer administrasjonen selv at det er behov for en mer samordnet innsats. I intervju har vi også fått informasjon om at de som jobber med barn og unge ikke er godt nok kjent med hva andre gjør, noe svarene i spørreundersøkelsen også gir en viss indikasjon på. Det er i intervju også påpekt at kommunen ikke sikrer godt nok arbeid med etablerte tiltak over tid. Samlet sett mener vi derfor at kommunen ikke sikrer god nok samordning av alle tiltakene en har knyttet til barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk.

Evaluere

Kommunen gjør ikke systematisk og samlet evaluering av de ulike tiltakene. Arbeidet som er planlagt gjennom programmet «Inkludering og deltakelse» kan bidra til bedre samordning og evaluering av arbeidet.

4. Endringer som følge av pandemien

Vi har undersøkt om kontaktlærere⁹, miljøterapeuter, styrere og pedagogiske ledere i barnehage, helsesykepleiere og ansatte i barnevern og NAV Skien mener at det har vært endringer knyttet til fattigdomsproblematikk som følge av pandemien.

Ansatte i skole, barnehage og helsestasjons- og skolehelsetjeneste er spurt om barna de møter har fått ekstra/nye utfordringer knyttet til fattigdomsproblematikk som følge av pandemien. Svarene er vist nedenfor.

	Ja	Nei	Vet ikke/annet
Kontaktlærere (N=219)	24 %	17 %	59 %
Miljøterapeuter (N=19)	53 %	5 %	42 %
Helsesykepleiere (N=33)	45,5 %	0 %	54,5 %
Barnehage (N=116)	18 %	33 %	49 %

Tabell 18 Har barn du møter (som er berørt av fattigdomsproblematikk) fått ekstra/nye utfordringer under pandemien?

Litt over halvparten av miljøterapeutene mener at elever som er berørt av fattigdomsproblematikk, har fått ekstra eller nye utfordringer under pandemien. Det er også en stor andel av helsesykepleierne som mener dette. Med unntak av barnehagene, er det relativt få som har svart nei på spørsmålet, mens mange er usikre.

De som mener at det har vært endringer, har fått et åpent spørsmål der de selv kan skrive inn hvilke endringer de har sett. Dette med manglende sosialisering og færre opplevelser/aktiviteter går igjen. Ansatte i barnehagen påpekte også dette med fravær knyttet til smittefrykt og transportproblemer fordi en ikke ønsket å bruke kollektivtransport. På skolene har flere også nevnt utfordringer knyttet til psykisk helse og bekymringer knyttet til familiens økonomi. For skolene er det dessuten vist til utfordringer knyttet til hjemmeskole, for dårlig internett og trangboddhet som gir konsentrasjonsvansker. Det er også kommentert at manglende PC og/eller dårlig internett gir ekstra utfordringer sosialt, fordi barna ikke kan ha samme kontakt på nett/i spill. Miljøterapeutene har også kommentert på økt konfliktnivå i familien, trangboddhet og utfordringer knyttet til transport. Helsesykepleierne påpekte dessuten på utfordringer knyttet til at en har mindre kontakt med nettverket rundt og dermed mindre avlastning, som ekstra utfordrende i pandemien. Et tema som bare helsesykepleierne har tatt opp, er problemer knyttet til overvekt som følge av økt stillesitting. Det nevnes også at utfordringer knyttet til trangboddhet og konflikter hjemme blir forsterket. De viser til skolene har lagt til rette for at elever som trenger det skal få være på skolen.

⁹ Vi har spurt kontaktlærere og to-språk lærere (lærere som underviser i morsmål). Antallet to-språk lærere er lavt.

Det er flere av de som er ansatt på skoler i områder med levekårsutfordringer som mener at det har kommet ekstra/nye utfordringer som følge av pandemien. Det er tilsvarende forskjell for barnehagene. De ansatte opplever at de som har hatt utfordringer fra før, har fått det ekstra/nye utfordringer.

De ansatte på NAV Skien og i barnevernet fikk noen faste svaralternativer som de kunne krysse av for på dette spørsmålet. Andelen som har krysset av for de ulike faste alternativene er vist nedenfor.

	Barnevern	NAV
Flere familier som sliter økonomisk	37 %	21 %
Færre fritidsaktiviteter for barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk	60 %	18 %
Mindre press på deltakelse på dyre aktiviteter	20 %	6 %
Jeg har ikke grunnlag for å si at det har vært noen endringer	27 %	73 %

Tabell 19 Har det vært endringer for barnefamilier du følger opp som følge av pandemien? Kryss av for det som passer. Flere kryss mulig. (Barnevern N=30, NAV N=78)

Som tabellen over viser, er det flere i barnevernet som opplever at det har vært endringer. I tillegg til de faste alternativene over, kunne en skrive andre årsaker. Tre har gjort det og viser til flere permitteringer, inntektstap og dårligere psykisk helse og reguleringsvansker hos foreldre/barn.

For de som har svart fra NAV Skien er det en høyere andel blant som oppgir at de ikke har grunnlag for å si om det har vært endringer blant dem som følger opp brukere på statlige ytelser. Andelen er lavest blant dem som fatter vedtak om økonomisk sosialhjelp. Her har litt over halvparten svart at de ikke har grunnlag, mens det er 68 % av de som har oppfølging av brukere med sosialhjelp har svart det.

5. Barn og unges behov

5.1. Økonomisk sosialhjelp

I hvilken grad sikrer kommunen at barn og unge får vurdert og ivaretatt sine behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp?

Til denne problemstillingen har vi utledet følgende revisjonskriterier:

- Kommunen skal ha tiltak som sikrer at kommunen ved behandling av søknad om økonomisk sosialhjelp til barnefamilier får:
 - gitt nødvendig opplysning, råd og veiledning til foresatte
 - kartlagt barn og unges behov
 - dokumentert at barn og unges behov er vurdert
 - tatt med utgifter til barn og unge i vurdering av hva som regnes som forsvarlig livsopphold

5.1.1. Opplysning, råd og veiledning

Vi har tidligere omtalt opplysning, råd og veiledning etter sosialtjenesteloven § 17 som en del av kommunens forebyggende arbeid. Her skal vi se nærmere på opplysning, råd og veiledning i forbindelse med søknad om økonomisk sosialhjelp.

NAV Skien har utarbeidet en egen sjekklister for behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp. Ett av punktene handler om råd og veiledning, med følgende underpunkter:

- Fremkommer det hvilke råd og veiledning som allerede er gitt under samtale med bruker
- Fremkommer det hvilke avtaler som er gjort med bruker, og skulle dette vært satt som vilkår
- Fokus på å redusere utgifter – øke inntekter.

Vi har fått opplyst at det skal gis generell veiledning i de ordinære sosialhjelpsvedtakene, og at det også gis i samtaler. Vi har hatt en stikkprøvekontroll av vedtak, der vi også har sett på hva som er gitt av veiledning i vedtakene. Vi har gjort et tilfeldig utvalg av 40 brukere blant totalt 521 brukere med barn som har fått vedtak om økonomisk sosialhjelp i perioden 01.04.20 til 31.03.21. For 17 av disse har vi undersøkt både vedtak og annen dokumentasjon i saksbehandlingssystemet. For tre brukere sjekket vi de to siste vedtakene, og for 20 brukere sjekket vi siste vedtak.

Alle vedtakene har en lik standardformulering om hva sosialhjelpen er ment å dekke. I noen vedtak var det gitt enkelte tips og noe veiledning i selve vedtakene, bl.a. informasjon om at en ved mottak av sosialhjelp har redusert betalingsevne og ikke kan nedbetale på gjeld, samt informasjon om ulike støtteordninger som bruker bør søke. I saksbehandlingssystemet så vi etter dokumentasjon av samtaler og eventuell annen dokumentasjon av økonomisk veiledning enn selve vedtaket. Vi fant lite dokumentasjon av samtaler for de 17 brukerne. For en av brukerne var det dokumentasjon på at det skulle bli gitt økonomisk veiledning i en avtalt samtale og en annen at det var avtale med

gjeldsrådgiver. Det var noen flere der det var dokumentasjon på at bruker ble kalt inn til samtale, men her var det ikke spesifisert noe tema for samtalen.

Familiekonsulenten¹⁰ følger opp store barnefamilier, der de voksne er langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp. Hun har erfart at familiene hun følger opp ikke får med seg all informasjon som gis i vedtak, og at det er behov for også å informere muntlig. Hun bruker mye tid på å informere og bistå i arbeidet med å rydde opp i økonomien. Familiekonsulenten har tatt opp i møter at det er behov for å gi informasjon muntlig og ikke bare i vedtak, samt lagt ut informasjon om dette på intranett. Ut fra informasjonen vi har fått er det ikke krav til å dokumentere at det er gitt informasjon utenom vedtaket.

NAV Skien har en egen veileder som har spesielt ansvar for vedtak etter sosialtjenesteloven § 17.¹⁰ Veilederen følger opp en mindre gruppe enn det andre veiledere gjør, og skal kunne gi tettere oppfølging. NAV Skien har valgt ut brukere med hyppige søknader om økonomisk nødhjelp, brukere som også mottar tjenester fra barnevernet og brukere som har hatt mye kontakt med NAV. Veilederen har erfart at det er behov for mer råd og veiledning enn det brukerne har fått tidligere.

NAV Skien har en egen gjeldsrådgivertjeneste.¹⁰ Det er ikke vanlig at sosialhjelpsmottakere får gjeldsrådgivning, fordi de som regel ikke har mulighet til å betale på gjeld. NAV Skien har som praksis at gjeldsrådgiver ikke involveres før bruker har fått økt inntekten, slik at det er ekstra midler til å betjene gjelden. Gjeldsrådgiver kan i noen tilfeller bli koblet på saker der søker mottar økonomisk sosialhjelp. Vi har sett det i en av sakene i stikkprøvekontrollen.

5.1.2. Kartlegging, dokumentasjon, forsvarlig livsopphold

Kartlegging av barnas situasjon er et av punktene i NAV Skiens sjekklister for behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp. Her er følgende underpunkter listet opp:

- Er barnas situasjon kartlagt
- Barnehage, SFO, skole, spesialscole
- Andre aktuelle instanser (PPT, barnevern, fastlege osv.)
- Spesielle behov (helse, fritidsaktiviteter, barnehage, mat osv.)

Vi har tatt utgangspunkt i disse punktene i spørreundersøkelsen, og har bedt de som fatter vedtak om økonomisk sosialhjelp om å svare på i hvor mange saker de har oppdatert informasjon for punktene som er vist i tabellen under. Vi ser av svarene at det er mest vanlig at saksbehandler har kjennskap til kjønn, alder og hvem som har omsorg for barna og minst vanlig å ha oppdatert informasjon om spesielle behov barna har. NAV Skien har vist til at de skal hente inn opplysninger som er nødvendig for saksbehandlingen, men ikke opplysninger ut over det. I tabellen nedenfor har vi vist andel som har svart at de har oppdatert informasjon i alle, de fleste eller noe over halvparten av sakene. I tillegg til svaralternativene som er vist, kunne de svare Noe under

¹⁰ Omtalt i pkt. 3

halvparten, Noen få, Ingen og Ikke aktuelt. Det ble opplyst om at hvis en ikke kartla enkelte av punktene kunne en svare ingen eller ikke aktuelt.

	Alle	De fleste	Noe over halvparten
Kjønn, alder og hvem som har omsorg for barna	31%	50 %	4 %
Barnehage/skole – eventuelle utfordringer	8 %	54 %	4 %
Behov for redusert betaling SFO/BHG	31 %	42 %	8 %
Hvilke andre instanser som følger opp barnet	4 %	39 %	12 %
Spesielle behov ift helse	8 %	35 %	12 %
Fritidsaktiviteter	4 %	12 %	15 %
Spesielle behov ift mat	4 %	4 %	8 %

Tabell 20 Hvor mange saker har du oppdatert informasjon om punktene Gjelder kun brukere med barn. N=26.

I søknadsskjemaet skal søker selv skrive inn hva en søker om og hvorfor. Det er et eget punkt for utgifter til barn, f.eks. betaling for SFO, barnehage og, fritidsaktiviteter. Det er ikke andre punkter i søknadsskjemaet som omhandler barna.

Vi har som nevnt gjort et tilfeldig utvalg av 40 brukere og undersøkt siste vedtak for 20 brukere, de to siste vedtakene for 3 brukere og for de resterende har vi også sett på annen dokumentasjon i saksbehandlingssystemet.

I alle sakene som vi har sett på, er det generelt lite dokumentasjon av eventuelle undersøkelser gjort for å kartlegge barnas behov. Det er ikke noen fast rutine på å dokumentere at barnas behov er vurdert.

I alle vedtakene som vi undersøkte fremgikk det hvilket omsorgsansvar søker har for barna. Det var seks saker der alder på barna ikke var omtalt. En sak gjaldt nødhjelp, for de fem andre var det gitt barnetillegg ut fra alder. Det var ikke omtale av om barna hadde spesielle behov, men i enkelte saker var det søkt om og gitt ekstra støtte til bl.a. kjeveortoped. Det var ikke informasjon i vedtakene om mulighetene for å få reduserte satser i barnehage og SFO, men i de sakene der utgifter til barnehage og SFO ble dekket, hadde bruker reduserte satser. I en sak var det informert om nødvendigheten av å søke barnehageplass og bostøtte, samt statlige ytelser som kunne være aktuelle, men det var ikke informasjon om muligheten for å søke om redusert betaling i barnehage.

Vi har fått opplyst at det skal gis informasjon om kontingentkassa i sosialhjelpsvedtakene, men det så vi ikke i vedtakene vi gjennomgikk. Vi har også fått opplyst NAV Skien ved søknad om støtte til fritidsaktiviteter skal vise til kontingentkassen. I to saker var det informasjon om fritidsaktiviteter i vedtak eller søknad. I en sak var det søkt om støtte, men det ble ikke gitt støtte og det ble ikke omtalt eller begrunnet i vedtaket. Det var ikke vist til muligheten for å få støtte fra kontingentkassen. I en annen sak fremgikk det at barnet/barna mottok støtte fra kontingentkassen,

og at støtten ikke påvirket den økonomiske beregningen av vedtaket om sosialhjelp. I de andre sakene var det ikke noe informasjon.

Spørreundersøkelsen viser at flertallet av saksbehandlerne som fatter vedtak om eller følger opp brukere som får økonomisk sosialhjelp, ikke er kjent med om barn til deres brukere får støtte fra kontingentkassa.

Helt uenig 1	Uenig 2	Litt uenig 3	Litt enig 4	Enig 5	Helt enig 6
18,2 %	12,7 %	20 %	12,7 %	10,9 %	5,5 %

Tabell 21 Jeg er kjent med om mine brukere har fått støtte fra kontingentkassa. Det er 5,5 % som har svart Vet ikke og 14,5 % Ikke aktuelt. N=55

Det gjennomsnittlige svaret er på 3. Vi har også sett kun på de som fatter vedtak om økonomisk sosialhjelp. Her er gjennomsnittet på 3,65, og andelen som er uenig er noe lavere, men blant de som fatter vedtak om økonomisk sosialhjelp har 46,2 % svart 1, 2 eller 3.

Enkelte ansatte har kommentert at de kan bli flinkere til å informere og opplyse om tiltakene til brukere som ikke selv opplyser om barnas aktiviteter.

Skien kommune bruker statens satser for barnetillegg. Kommunen gir lite ekstra, med unntak av støtte til jul og konfirmasjon, samt at de kan gi ekstra til vinterklær. I de sakene vi har undersøkt, er det gitt støtte til vinterklær, og det er gitt avslag på støtte til andre klær med begrunnelse i at behovet fanges opp av satsene. Kommunen gir barnetillegg per barn, slik at familiens samlede stønad øker med økende antall barn. For familier med 6 eller flere barn, har kommune en veiledende sats for reduksjon av stønaden. Dette var gjort i to av sakene vi undersøkte. Det var ikke noen individuell begrunnelse for dette. I de andre sakene var det generelt lite informasjon om barnas behov, og dermed også om det er gjort individuelle vurderinger av om standardsatsene er dekkende.

Ansatte som jobber med brukere som får økonomisk sosialhjelp/kvalifiseringsstønad er spurt om de vil kjenne til spesielle behov som barn av deres brukere har, om de i oppfølging av brukere med barn etterspør hvordan det går med barna, og om de mener at de har rutiner som sikrer at barneperspektivet blir ivare tatt i vedtak etter sosialtjenesteloven. Svarene er vist i tabellen under.

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
Kjent med spesielle behov	0 %	2 %	2 %	28 %	50 %	14 %	4 %
Etterspør hvordan det går med barna	2 %	8 %	12 %	34 %	28 %	12 %	4 %
Rutiner for barneperspektivet	0 %	4 %	4 %	29 %	29 %	7 %	27 %

Tabell 22 Kjennskap til barna/rutiner for barneperspektivet. Svar gitt på en skala fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig. N=50 for spesielle behov og N=55 for hvordan det går og spørsmålet om rutiner.

Vi ser her at et flertall er enig i at de vil være kjent med spesielle behov barna har og at de spør hvordan det går med barna. Det er også et flertall som mener at de har rutiner for å ivareta

barneperspektivet, men her er det også en del som har svart vet ikke. Enkelte har kommentert at det er for lite fokus på barns behov/barneperspektivet i det daglige arbeidet. Det er også en som har vist til at NAV Skien har en egen familiekonsulent som holder veiledere og saksbehandlere oppdatert på kommunens tilbud, noe som hjelper til med å holde barn i fokus.

Barneperspektivet er nevnt i ett punkt i sjekklista for sosialvedtak, under overskriften Vedtak/vurdering:

- Begrunnelsen for vurderingen er tydelig, samt vurdering av konsekvens ved avslag, spesielt fokus på barneperspektiv

I sjekklista er det også et eget punkt om at det i vedtaket skal komme frem at NAV har gjort en helhetlig og individuell vurdering.

Ansatte som forbereder/fatter vedtak etter sosialtjenesteloven er spurt om de mener at de sikrer at hensynet til brukerens barn er ivaretatt i saker som de er involvert i.

I alle eller de fleste saker	I noen saker	I en liten del av sakene	Ingen eller svært få saker	Vet ikke
46,2 %	34,6 %	7,7 %	0 %	11,5 %

Tabell 23 Jeg mener vi sikrer at hensynet til brukerens barn er ivaretatt (i saker jeg er involvert i). N=26

Blant de som har svart vet ikke, har en kommentert at vedkommende ikke har oppfølging av barnefamilier.

Kommunen har ikke noen egen dokumentert rutine for å sikre barneperspektivet generelt i NAV Skien. Kravene er imidlertid nedfelt i lovverket og det er laget noen veiledere med tips til spørsmål som kan være aktuelle å ha med. Det er ikke noe krav om å bruke disse veilederne. Stillingen som familiekonsulent er et tiltak for å styrke barneperspektivet innad i NAV Skien. Hun deltar på møter der de drøfter saker for å bidra til at barneperspektivet blir ivaretatt. Hun deltar på alle møter som gjelder sosialhjelpssaker og kvalifiseringsstønad, og på noen møter som gjelder arbeidsevnevurderinger. I møtene gir hun innspill eller stiller spørsmål, slik at saksbehandlerne blir mer bevisste på å få med spørsmål om hvordan barna har det i samtalene med brukerne. Familiekonsulenten er usikker på hvor godt sosialveilederne gjennom kartleggingen får avdekket det som er nødvendig for at barn og unge skal bli ivaretatt, og for å forebygge sosiale problemer for barn og unge. Hun mener det er varierer hvordan og hva veilederne spør om.

Vi har også spurt alle ansatte ved NAV Skien som har oppfølging av brukere (alle typer ytelser) om de har rutiner som sikrer at barneperspektivet blir ivaretatt på deres saksområder.

Helt uenig 1	Uenig 2	Litt uenig 3	Litt enig 4	Enig 5	Helt enig 6
2,5 %	12,7 %	16,5 %	16,5 %	29,1 %	3,8 %

Tabell 24 Jeg mener vi har rutiner som sikrer at barneperspektivet blir ivaretatt på mine saksområder. Det er 19 % som har svart Vet ikke. N=79

Vi har sett på hvordan svarfordelingen varierer mellom ansatte med ulike oppgaver, og ser at de som fatter vedtak etter sosialtjenesteloven er mest enig i at en har rutiner som sikrer at barneperspektivet blir ivaretatt, mens de som jobber med oppfølging av sykmeldte og personer på arbeidsavklaringspenger (AAP) er mest uenige. Nesten alle som har svart vet ikke, har oppfølging av personer på slike statlige ytelser.

5.1.3. Revisors vurdering

Nødvendig opplysning, råd og veiledning

Kommunen har noen tiltak som kan sikre at det gis nødvendig opplysning, råd og veiledning til barnefamilier som søker om sosialhjelp. I rutinen for behandling av søknad om økonomisk sosialhjelp står det at det skal dokumenteres hvilke råd og veiledning som er gitt, og hvilke avtaler som er gjort med bruker. Denne rutinen er trolig ikke fulgt godt nok opp, siden det var en del vedtak der det ikke var noe informasjon om dette. Stillingen som NAV Skien har med ansvar for opplysning råd og veiledning er et annet tiltak som kan bidra til at det gis nødvendig opplysning, råd og veiledning. Både veilederen og familiekonsulenten oppgir at det er stort behov for veiledning. Det tyder på at en ikke har fått gitt god nok veiledning tidligere, og at det å få råd og veiledning i selve vedtaket, ikke er tilstrekkelig for alle.

Tiltak for å sikre kartlegging av barn og unges behov og dokumentasjon av dette

Kommunen har noen tiltak som kan bidra til at barn og unges behov blir kartlagt, både gjennom sjekklister og at familiekonsulenten aktivt jobber for at veiledere og saksbehandlere i større grad skal kartlegge barnas behov. Vi så imidlertid av saksgjennomgangen at det er lite dokumentasjon på at barn og unges behov faktisk blir vurdert. Det er ikke fast praksis å skrive journalnotater fra samtaler med brukere, og en har ikke noen annen måte for å «huke» av for at barnas behov faktisk er kartlagt.

For at NAV skal kunne gi råd og veiledning i tråd med lovkravene er det i rundskriv R 35-00 vist til at en må kartlegge barnas behov, som for eksempel behov for deltakelse på SFO eller fritidsaktiviteter. Det er positivt at Skien kommune har andre tiltak for at barn og unge skal kunne delta på fritidsaktiviteter enn støtte fra NAV. Imidlertid tyder våre undersøkelser på at ansatte på NAV Skien i liten grad vet om søker i det enkelte tilfelle får brukt disse tiltakene. Hvis NAV Skien praktiserer å ikke gi støtte til fritidsaktiviteter fordi kommunen har kontingentkasse, må en forsikre seg om at barnas behov er ivaretatt på annen måte.

Tiltak for å sikre at utgifter til barn og unge er med i beregning av forsvarlig livsopphold

I standardsatsene som Skien kommune bruker, er det tatt høyde for utgifter til barn og unge gjennom barnetilleggene. Gjennomgangen av sakene viste at det var lite dokumentasjon på at barnas behov var kartlagt og vurdert. Derfor er det vanskelig å vurdere om utgifter til barn og unge blir tilstrekkelig hensyntatt i beregningen av forsvarlig livsopphold. I noen saker er det gitt støtte utenom satsene. Det kan tyde på at det gjøres individuelle vurderinger av barnas behov. Samtidig ser vi at støtte utenom satsene gis relativt sjablongmessig. Det tyder på at det i mindre grad gjøres

individuelle vurderinger. Kommunen har i sine retningslinjer både at barnas behov skal kartlegges og at det skal gjøres individuelle vurderinger, men dette var ikke fulgt godt nok opp i de sakene vi så på. Retningslinjene er slik sett et tiltak for å sikre at utgifter til barn og unge er med i beregning av forsvarlig livsopphold. I praksis har en imidlertid ikke dokumentert godt nok at barnas behov er kartlagt og vurdert individuelt i tråd med lovkravene.

5.2. Samarbeid barnevern og NAV – økonomisk rettede hjelpetiltak

I hvilken grad har kommunen tiltak for å sikre samarbeid mellom barnevern og NAV om økonomiske hjelpetiltak?

Til denne problemstillingen har vi utledet følgende revisjonskriterier:

- Kommunen skal ha tiltak for å sikre
 - at ansvar og oppgaver er klart og tydelig plassert
 - at ansatte i barnevernet er kjent med NAV sine tiltak overfor barnefamilier
 - tett samarbeid mellom barnevernet og arbeids- og velferdsforvaltningen om saker der det er aktuelt for barnevernet å gi økonomisk stønad

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeidet i 2016 retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret. Retningslinjene skal sikre bedre koordinering og samordning av tjenester overfor barn, unge og familier som har behov for hjelp fra begge tjenester. De har en egen del som regulerer tjenester til familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon. Retningslinjene er nærmere omtalt i vedlegg 2.

Vi har spurt de ansatte i barnevernet og NAV Skien om de har kjennskap til disse retningslinjene. Svarene er vist under

	Ja	Delvis	Nei	Vet ikke
Barnevernet (N=30)	13,3%	46,7%	36,7%	3,3%
NAV (N=78)	26,9 %	52,6 %	17,9 %	2,6 %

Tabell 25 Har du kjennskap til de statlige retningslinjene for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret?

Vi ser av svarene at det er en del og særlig blant ansatte i barnevernet som ikke har kjennskap til retningslinjene.

Retningslinjene omtaler bl.a. ulike føringer som er lagt i rundskriv og lover/forskrifter for når barnevernet kan gi økonomisk stønad som hjelpetiltak. Det er lagt til grunn i lovforarbeider at økonomisk stønad som hjelpetiltak ikke skal være erstatning for økonomisk sosialhjelp etter lov om sosiale tjenester, jf. Ot.prp.nr.44 (1991–1992) s. 33. Økonomisk stønad etter barnevernloven kan bare ytes som hjelpetiltak for barnet direkte. «*Departementet er imidlertid av den oppfatning at å*

yte økonomisk stønad til utsatte barn og unge og deres familier er en oppgave som fortrinnsvis ligger hos arbeids- og velferdsforvaltningen.», jf. Prop.106 L (2012–2013). I saker der det er behov for å yte økonomisk stønad, er det derfor viktig at barnevernstjenesten samarbeider tett med arbeids- og velferdsforvaltningen, jf. rundskriv Q 2016-982.

NAV Skien og barnevernet har en samarbeidsavtale som gjelder tjenester til unge som mottar etterverntjenester fra barnevernet. Det er ikke noen avtale som regulerer samarbeid rundt barnefamilier som mottar tjenester fra både NAV og barnevernet.

Barnevernet opplyser at en betydelig andel av familiene som de gir hjelpetiltak til, også kan ha utfordringer økonomisk. Barnevernet gir økonomisk stønad som hjelpetiltak bl.a. i form av støtte til aktiviteter eller utstyr/klær, støttekontakt og besøkshjem. Begrunnelsen for å gi økonomisk stønad er barnets behov og ikke økonomi. Barnevernet gjør en helhetsvurdering av barnets beste, og den vurderingen kan gi grunnlag for økonomiske tiltak. Eksempelvis har de gitt støtte til varme klær på vinteren for å sikre deltakelse på barnegruppe, som er et av tiltakene barnevernet har.

Barnevernet kan gi støtte i saker der familien ikke får tjenester fra NAV, der det er behov for støtte raskere enn NAV kan gi, eller dersom familien av andre årsaker ikke kan få støtte fra NAV. Barnevernleder opplyser at de har rutiner på hva de kan gi av støtte og ikke. Det vil ofte være snakk om mindre beløp. Barnevernet opplyser at det er et stort engasjement blant ansatte i barnevernet, og at det også gis hjelp og støtte som ikke synes på kommunens budsjett. De mottar for eksempel bakevarer som ikke er blitt solgt, som fryses ned og deles ut ved behov. De får inn og deler ut klær og utstyr, og de har også et samarbeid med en privatperson om julegaver, hvor de ansatte kartlegger hvem som kan ha behov, hva de ønsker seg og lager lister.

Vi har spurt saksbehandlere i barnevernet og NAV Skien om det er klart hva NAV skal gjøre og hva barnevernet skal gjøre for familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon. Svarene er vist nedenfor.

	Ja	Delvis	Nei	Vet ikke
Barnevernet (N= 30)	17 %	37 %	10%	33 %
NAV (N= 78)	26 %	44 %	13 %	18 %

Tabell 26 For familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon – er det klart hva NAV og hva barnevernet skal gjøre?

De ansatte i barnevernet opplever i noe større grad at dette er uklart/er mer usikre enn hva ansatte i NAV Skien gjør, selv om også ansatte i NAV Skien opplever at dette er uklart. De ansatte i barnevernet som mener at det er klart hva de og NAV skal gjøre, har også oppgitt å ha kjennskap til de statlige retningslinjene. Men det er også ansatte som har kjennskap til retningslinjene, men mener at oppgave og ansvarsfordelingen i Skien ikke er klar.

Vi har spurt ansatte i barnevernet om de har saker hvor det fattes vedtak om hjelpetiltak (som økonomisk stønad), der det er uklart om tiltaket kunne vært dekket av NAV. Svarene er vist

nedenfor. Også her er det noen som har kjennskap til de statlige retningslinjene og som mener at det er uklart om tiltaket kunne vært dekket av NAV.

Ja	Delvis	Nei	Vet ikke	Annet
20 %	33,3 %	26,7 %	16,7%	3,3%

Tabell 27 Har du saker hvor det fattes vedtak om hjelpetiltak (som økonomisk stønad), der det er uklart om tiltaket kunne vært dekket av NAV. N=30.

Barnevernsleder viser til at det er en skjønnsmessig vurdering som avgjør når barnevernet kan gi økonomisk stønad som et hjelpetiltak og når NAV skal gi økonomisk stønad. Videre at det ligger i vurderingens natur at den er uklar. Barnevernet mener at de kan jobbe med å sikre en mer felles forståelse/praksis for om det skal gis økonomisk stønad. Det er ikke laget noen rutiner internt eller i samarbeid med NAV som kan bidra til å gjøre dette mer klart og tydelig. Teamlederne viser til briller og tannbehandling som eksempler på tiltak som NAV kan dekke, men hvor de ansatte i barnevernet ikke har god nok kjennskap til reglene i NAV.

Barnevernsleder mener at de nå har fått til gode rammer for samarbeid rundt de over 18 år, men at det kanskje kan være større utfordringer for samarbeid rundt barnefamilier. Teamlederne mener at de ansatte har behov for mer informasjon om ytelsene fra NAV, både for de under og over 18 år. Dessuten mener de at barnevernet selv bør bli flinkere til å sjekke ut med NAV og skaffe seg oversikt over NAV Skiens rutiner. På spørsmål om det er behov for en samarbeidsavtale som også omfatter tjenester til barnefamilier, svarer ledelsen i barnevernet at det trolig er tilstrekkelig med bedre rutiner internt og bedre/mer informasjon om NAV Skien sine tjenester.

Familiekonsulenten ved NAV Skien har informert alle ansatte i barnevernet om prosjektet hun jobber med. Det omfatter en tettere oppfølging av store barnefamilier, der hun også følger opp barna/ungdommene i familien. Barnevernsleder og assisterende barnevernsleder har under pandemien hatt møte med NAV Skien angående samarbeidsavtalen for ungdom, og det var lagt opp til at NAV Skien skulle ha møter med barnevernet for å informere mer, men grunnet pandemien er dette foreløpig ikke gjort.

Barnevernet og NAV Skien har ingen skriftlige rutiner for samarbeid utover samarbeidsavtalen som gjelder ungdom. NAV Skien opplyser at brukere hos dem er fordelt ut fra fødselsdato, slik at det er enkelt for de som jobber den enkelte ungdom i barnevernet å vite hvem de skal ta kontakt med i NAV. NAV Skien har ikke noe fast samarbeid med barnevernet om barnevernets økonomiske hjelpetiltak. Fagkoordinator for sosiale tjenester i NAV Skien opplyser at de erfarer at samarbeidet med barnevernet er bra, og at det er enkelt å ta kontakt.

Barnevernet opplyser at de har en kontaktperson i NAV Skien som de kan kontakte i saker der familien ikke har en saksbehandler fra før. I saker der NAV Skien bistår familien, samarbeider barnevernet med saksbehandler som familien har i NAV. Teamlederne i barnevernet mener det er enklere å samarbeide i de sakene der familien har en fast kontaktperson i NAV Skien fra før, mens

det er vanskeligere når de ikke har det. De vi har intervjuet kommenterer at saksbehandlerne bruker mye tid på å hjelpe familier inn i NAV.

Vi har også spurt de ansatte i NAV Skien og barnevernet om rutiner for samarbeid om tjenester til familier som er i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon, og som har behov for tjenester fra både NAV og barnevernet. Vi har ikke spesifisert om dette er skriftlige rutiner eller ikke.

Svarfordelingen for de som har svart på spørsmålet er vist nedenfor.

	Ja	Delvis	Nei	Vet ikke	Antall ubesvart
Barnevernet (N=30)	23,3%	50%	13,3%	10%	0
NAV (N=50)	28 %	40 %	2 %	30 %	29*

Tabell 28 Har dere rutiner for samarbeid om tjenester til familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon med behov for tjenester fra NAV og barnevernet?

**Hvis antall ubesvarte legges til Vet ikke, utgjør dette 56 % av de som fikk dette spørsmålet blant de som har svart på spørreundersøkelsen fra NAV.*

Som vist i tabellen over, er det veldig få som har svart nei på spørsmålet om de har rutiner for samarbeid, men ganske mange som ikke vet eller som mener at de delvis har rutiner for samarbeid.

Vi har spurt de ansatte i NAV Skien og barnevernet om de mener at de har et godt samarbeid med hverandre. Svarene er vist nedenfor.

	1	2	3	4	5	6
Barnevernet (N=30)	0 %	10 %	27 %	37 %	17 %	0 %
NAV (N=79)	0 %	0 %	6 %	22 %	32 %	6 %

Tabell 29 Vi har et godt samarbeid med NAV/barnevernet. Svar gitt på en skala fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig. Det var mulig å svare vet ikke, noe 10 % fra barnevernet og 34 % fra NAV har svart.

De er også spurt om det tverrfaglige samarbeidet om tjenester til lavinntektsfamilier i kommunen. Svarene er vist nedenfor.

	1	2	3	4	5	6
Barnevernet (N=30)	3 %	27 %	27 %	27 %	0 %	0 %
NAV (N=79)	0 %	0 %	13 %	17 %	24 %	1 %

Tabell 30 Jeg mener at vi har et godt tverrfaglig samarbeid om tjenester til lavinntektsfamilier i Skien. Svar gitt på en skala fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig. Det var mulig å svare vet ikke, noe 17 % fra barnevernet og 46 % fra NAV har svart.

Svarene fra spørreundersøkelsen vist i de to tabellene over viser at ansatte i barnevernet er mer uenig i at det er et godt samarbeid, både mellom NAV Skien og barnevernet og det tverrfaglige samarbeidet om tjenester til lavinntektsfamilier.

5.2.1. Revisors vurdering

Tiltak for å sikre klar og tydelig fordeling av ansvar og oppgaver

Kommunen har ikke noen avtale som regulerer samarbeidet rundt barnefamilier som har behov for tjenester fra NAV og barnevernet, slik de har for samarbeid om tjenester til ungdom. Lovkrav og retningslinjer gir et visst grunnlag for en klar og tydelig plassering av ansvar og oppgaver, men svarene fra de ansatte viser at dette ikke er godt nok kjent blant de ansatte. Noen av de som kjenner retningslinjene, mener dessuten at oppgave- og ansvarsdelingen bare delvis er klar og tydelig. Det tyder på at retningslinjene i seg selv ikke er tilstrekkelige, og at det også er behov for noen lokale avklaringer for å sikre en klar og tydelig fordeling og plassering av oppgavene.

Tiltak for å sikre kjennskap til NAV sine tiltak

Våre undersøkelser viser at ansatte i barnevernet ikke er godt nok kjent med tiltakene NAV Skien har overfor barnefamilier. Det har vært gitt informasjon til ansatte i barnevernet, bl.a. fra familiekonsulenten i NAV Skien, men kommunen har ikke noe system for å sikre jevnlig informasjon om dette til de ansatte i barnevernet.

Tiltak for å sikre tett samarbeid om saker der barnevernet gir økonomisk stønad

Ut fra informasjonen vi har fått, har kommunen tiltak for å sikre at det er enkelt for ansatte i barnevernet og NAV Skien å vite hvem de skal ta kontakt med når det gjelder ungdom. Informasjonen fra barnevernet tyder på at dette ikke fungerer like bra hvis en familie ikke har tjenester fra NAV fra før. NAV Skien og barnevernet samarbeider i enkeltsaker, men svarene fra de ansatte tyder på at dette samarbeidet kan bli bedre. Det er ikke tiltak for å sikre samarbeid på systemnivå når det gjelder barnefamilier, og heller ingen spesielle tiltak for å sikre tett samarbeid i saker der barnevernet gir økonomisk stønad som hjelpetiltak til et barn i en familie som får tjenester fra NAV.

6. Konklusjoner og anbefalinger

6.1. Konklusjoner

6.1.1. Forebyggende arbeid og kunnskap om barn og unges levekår

Har kommunen tilstrekkelig kunnskap om barn og unges levekår i kommunen og brukes denne kunnskapen i et systematisk forebyggende arbeid?

Kommunen har kunnskap om barn og unges levekår, og kunnskapen brukes i det forebyggende arbeidet. Imidlertid kan kommunen sikre at kunnskapen ansatte har blir brukt mer systematisk, bl.a. ved at opplysningsplikten som skoler og barnehager har til sosialtjenesten blir bedre kjent. NAV Skien har en viktig rolle i det forebyggende arbeidet. Kommunen har ikke sikret at skolene og barnehagene er kjent med hvordan og hvem de kan kontakte på NAV-kontoret. Dessuten har vi sett at NAV Skien ikke sikrer godt nok at barneperspektivet er ivaretatt. Styrket barneperspektiv kombinert med at skoler og barnehager har en kontaktperson i NAV, kan være et viktig tiltak for å sikre at kommunen får brukt kunnskapen bedre i det forebyggende arbeidet.

Skien kommune har over tid hatt fokus på arbeid med barnefattigdom og har mange mål og ulike tiltak for å bedre barn og unges levekår. Dette er viktige elementer i et systematisk forebyggende arbeid. Vi har også sett at mange av de ansatte har kjennskap til en god del av tiltakene, selv om det også er ønskelig med mer tilgjengelig informasjon. Kommunen har tiltak for å sikre at en kan fange opp barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk med tiltakene, bl.a. gjennom arbeidet miljøterapeutene gjør, men vi ser som nevnt at det kan være et behov for å sikre bedre at skoler og barnehager vet hvordan og hvem de kan kontakte på NAV Skien.

Vi har sett at tiltaket gratis kjernetid i barnehage, som er lovpålagt, ikke praktiseres helt i tråd med lovkravet. Kommunen sikrer ikke at innbyggerne kan ha en plass som kun er de 20 timene, og som dermed er en gratis plass.

Våre undersøkelser tyder også på at arbeidet med økonomisk veiledning som et forebyggende tiltak, før en får behov for gjeldsrådgivning, kan bli bedre.

Kommunen har som nevnt mange ulike tiltak, men sikrer ikke tilstrekkelig evaluering og justering av egne tiltak, og kan også sikre bedre samordning av tiltakene.

6.1.2. Økonomisk sosialhjelp

I hvilken grad sikrer kommunen at barn og unge får vurdert og ivaretatt sine behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp?

Skien kommune sikrer til en viss grad at barn og unge får vurdert og ivaretatt sine behov ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp. Kommunen har flere tiltak for å sikre dette, men de er ikke fulgt godt nok opp i praksis.

Kommunen følger statens satser for barnetillegg, og slik sett har kommunen tatt høyde for at utgifter til barn og unge er med i ytelsene til forsvarlig livsopphold. Det er imidlertid krav om å gjøre individuelle vurderinger av behov og ikke bare følge fastsatte satser. Ut fra dokumentasjonen vi har gjennomgått og informasjon fra saksbehandlere, kan vi ikke se at barn og unges behov er tilstrekkelig kartlagt. Dermed er det heller ikke godt nok grunnlag for individuelle vurderinger ved behandlingen av søknader om økonomisk sosialhjelp.

6.1.3. Samarbeid barnevern og NAV – økonomisk rettede hjelpetiltak

I hvilken grad har kommunen tiltak for å sikre samarbeid mellom barnevern og NAV om økonomiske hjelpetiltak?

Skien kommune har i liten grad tiltak for å sikre samarbeid mellom barnevernet og NAV Skien om økonomiske hjelpetiltak.

Kommunen har ikke noen avtale som regulerer samarbeidet rundt barnefamilier med behov for tjenester fra NAV Skien og barnevernet. Lovkrav og nasjonale retningslinjer kan bidra til å gi tydelig fordeling av ansvar og oppgaver knyttet til økonomiske hjelpetiltak. Disse er ikke godt nok kjent blant ansatte, og våre undersøkelser tyder også på at de ikke er tilstrekkelige uten lokale tiltak. Kommunen har ikke noe system for å sikre at ansatte i barnevernet har nødvendig kjennskap til de tiltakene NAV Skien har overfor barnefamilier. Det er heller ikke gode nok tiltak for å sikre godt samarbeid mellom barnevernet og NAV Skien. Dette gjelder både for saker der familien får støtte fra NAV og barnevernet, og saker der familien kan ha krav på støtte fra NAV.

6.2. Anbefalinger

Kommunen bør:

- styrke arbeidet med barneperspektivet i NAV Skien og sikre at skoler og barnehager ved behov enkelt kan få kontakt med NAV Skien
- sikre at gratis kjernetid tilbys i tråd med lovkravene
- vurdere om den økonomiske veiledningen som et forebyggende tiltak bør styrkes
- sikre bedre samordning og evaluering av igangsatte tiltak knyttet til arbeid med barnefattigdom og inkludering
- treffe tiltak for å sikre dokumentasjon av at barn og unges behov er individuelt vurdert ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp
- vurdere om det er behov for en avtale eller rutiner som kan regulere samarbeidet mellom barnevernet og NAV Skien om økonomiske hjelpetiltak

Litteratur og kildereferanser

Lover og forskrifter

Lov 22. juni 2018 nr. 83 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven).

Forskrift 17. juni 2019 nr. 904 om kontrollutvalg og revisjon

Lov 24. juni 2011 nr. 29 om folkehelsearbeid (folkehelseloven)

Lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven)

Forskrift 19. oktober 2018 nr. 1584 om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten (forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjenesten)

Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan og bygningsloven)

Rundskriv T-2009-9001 fra Miljøverndepartementet Lovkommentar til plan og bygningsloven

Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven)

Forskrift 16. desember 2005 nr. 1478 om foreldrebetaling i barnehager

Lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar (friskolelova)

Lov 18. juni 2000 nr. 127 om sosiale tjenester i arbeids og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven)

Rundskriv R 35-00 fra Arbeids og velferdsetaten til lov om sosiale tjenester i NAV

Rundskriv Q-2011-12 fra Barne- og familiedepartementet, Barn og unges fritidsmiljø og deltakelse

Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringsloven)

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Rundskriv Q-2016-982 fra Barne- og familiedepartementet Retningslinjer om hjelpetiltak

Offentlige dokument

Departementene (2020): Like muligheter i oppveksten, Regjeringens strategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)

Prop. 81 L (2019-2020) Endringer av internkontrollregler i sektorlovgivningen (tilpasning til ny kommunelov)

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019 – 2023

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015): Barn som lever i fattigdom.

Regjeringens strategi (2015 – 2017)

Prop.106 L (2012–2013) endringer i barnevernloven

Ot.prp.nr.44 (1991–1992) om lov om barneverntjenester

Kommunens dokumenter

Kommuneplanens samfunnsdel (2015-2022)

Planstrategi (2019 – 2023)

Kommunedelplan for kultur, idrett, friluftsliv og frivillighet (2020 – 2029)

Strategisk plan på oppvekst 2013 – 2023

Kommunedelplan integrering 2018 – 2030

Strategisk temaplan - bekjempelse av fattigdom 2013 – 2017

Boligsosial handlingsplan 2015 - 2019

RISIKO – Handlingsplan for SLT arbeidet i Skien 2021-2024

Folkehelsemelding for Skien 2013 - 2023

Handlingsprogram - (2018 - 2021, 2019 – 2022, 2020 – 2023, 2021 – 2024)

Elektroniske kilder

Skien kommune, *skien.kommune.no*, nettside, 01.02.21 – 31.08.21

Regjeringen, *regjeringen.no*, nettside, 01.02.21 – 31.08.21

Vedlegg

Vedlegg 1: Kommunedirektørens uttalelse

Uttalelse fra kommunedirektøren i Skien

Barnefattigdom er et komplekst tema. Lavinntektsfamilier lever i en situasjon hvor knapp økonomi kan påvirke barn og unges oppvekstsvilkår. Kommunens organisering og utførelse av tjenestene og oppgavene som kommunen har, har betydning for barn og unge i lavinntektsfamilier, men samtidig er det mange faktorer utenfor kommunen som også har stor betydning.

Kommunedirektøren mener at rapporten er grundig og peker på viktige utfordringer som kommunen erkjenner og vil jobbe med fremover. Det pekes på behov for mer samordning og tilstrekkelig evaluering og justering av egne tiltak. Kommunedirektøren vil følge opp dette og vi har allerede «inkludering og deltakelse» som et valgt satsningsområde i denne økonomiplanperioden. Målsetningen er mer koordinert innsats på tvers av sektorer for å motvirke utenforskap. Talenhuset, Fritidskortet, Jobb i sikte m.fl er tiltak under denne «paraplyen». Informasjonsutveksling, evaluering og læring på tvers av prosjekter er sentralt slik at tiltak og satsninger justeres og forbedres kontinuerlig.

Oppvekst har ikke tilbud om gratis kjernetid i sine vedtekter for de kommunale barnehagene, men ivaretar like fullt ordningen på utsiden av dette. Kommunen vil se på både ivaretagelse av ordningen med gratis kjernetid og vedtektene på nytt og gjøre de nødvendige tiltak for å sikre at begge er i tråd med aktuelt lovverk.

Som det fremkommer av rapporten sikrer NAV Skien at barn og unge får sine grunnleggende økonomiske behov dekket etter sosialtjenesteloven. Samtidig understrekes det at de gode, individuelle vurderingene ofte er fraværende. Rapporten peker på utilstrekkelig kartlegging av barn og unges behov som en hovedårsak.

Å kartlegge barn og unges behov er en utfordrende oppgave for en NAV-veileder som verken ser eller snakker med dem. Kommunikasjonen går utelukkende mellom veilederen og den som faktisk søker om økonomisk hjelp. Å komme i en posisjon hvor det oppleves som naturlig å spørre søker inngående om barnas behov og eventuelle utfordringer, er en krevende øvelse. Uansett hvor vanskelig denne oppgaven er må NAV-kontoret ha ambisjoner om å bli bedre. Sosialtjenesteloven krever det.

Vedlegg 2: Revisjonskriterier

Forebyggende arbeid og kommunens kunnskap om barn og unges levekår

Formålet med sosialtjenesteloven er bl.a. å forebygge sosiale problemer og bedre levekårene til vanskeligstilte, jf. sosialtjenesteloven § 1. Kommunen skal som del av sitt forebyggende arbeid «gjøre seg kjent med innbyggernes levekår, vie spesiell oppmerksomhet til trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale problemer, og søke å finne tiltak som kan forebygge slike problemer», jf. sosialtjenesteloven § 12. I rundskriv R35-00 står det om bestemmelsen i § 12:

Kommunen er etter bestemmelsen pålagt et ansvar for å skaffe seg nødvendig kunnskap om samfunnsmessige og sosiale forhold i lokalsamfunnet. Kunnskapen skal danne grunnlag for det forebyggende arbeidet og for hvordan kommunen prioriterer oppgaver og utarbeider planer. Kommunen skal drive forebyggende virksomhet mot befolkningen generelt og spesielt mot utsatte grupper for å forsøke å forhindre at personer havner i vanskelige livssituasjoner. NAV-kontoret har en plikt til å medvirke i dette arbeidet. ... Det skal rettes spesiell oppmerksomhet mot forhold som er av betydning for de sosialt vanskeligstilte, personer utenfor arbeidslivet og for oppvekstvilkårene til barn og unge.

Norge har ratifisert FN's barnekonvensjon, som skal sikre barnas rettigheter. Hovedprinsippet i konvensjonen er at barnets beste skal komme først, i alle situasjoner. Verdenserklæringen om menneskerettighetene fastslår også at barn har rett til spesiell omsorg og hjelp. Barnekonvensjonen setter i artikkel 3 krav om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Videre står det i artikkel 26 at staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover. Det er også nedfelt en rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv i artikkel 31. For å ivareta krevet om å ivareta barnets beste har Arbeids og velferdirektoratet hatt flere prosjekt for å styrke barneperspektivet i NAV-kontorene de senere årene. Barneperspektivet innebærer at barnas behov skal vurderes og ivaretas særskilt.

I tillegg til krav satt i sosialtjenesteloven om å følge med på barn og unges levekår, er det også en plikt til dette etter folkehelseloven og barnevernloven. Kravet i barnevernloven (§ 3-1) innebærer at alle etater i kommunen har et ansvar for generelle forebyggende tiltak for barn og unge, mens barneverntjenesten har et spesielt ansvar for å sette inn individrettede tiltak, jf. rundskriv Q-2000-982. Etter folkehelseloven § 5 skal kommunen ha en skriftlig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som kan virke inn på denne. Kommunen skal være særlig oppmerksom på trekk som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller.

Det er også krav om å bruke kunnskapen om barn og unges levekår i kommunens planarbeid. Sosialtjenesten (kommunal del av NAV) har et ansvar for å synliggjøre forhold som motvirker

målene sosialtjenesteloven skal fremme, og å arbeide for at slike forhold forbedres. NAV skal gi uttalelser og råd og delta i den kommunale og fylkeskommunale planleggingsvirksomheten og i de samarbeidsorganene som blir opprettet, jf. sosialtjenesteloven § 13 og rundskriv 35-00. Oversikten etter folkehelseloven § 5 skal inngå i arbeidet med kommunes planstrategi, og kommunen skal fastsette overordnede mål for folkehelsearbeidet som er egnet til å møte utfordringer i kommunen bl.a. knyttet til sosiale eller helsemessige problemer, jf. folkehelseloven § 6. Kommunen skal iverksette nødvendige tiltak for å møte utfordringene, bl.a. knyttet til oppvekst og levekårsforhold, jf. folkehelseloven § 7.

I tillegg til de spesifikke kravene knyttet til folkehelsearbeidet og kravene i sosialtjenesteloven, vil kravene til planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel med tilhørende handlingsdel og eventuelle kommunedelplaner med handlingsplaner gi føringer for kommunens arbeid. Kommuneplanen skal ta utgangspunkt i kommunal planstrategi og legge retningslinjer og pålegg fra statlige og regionale myndigheter til grunn, jf. plan og bygningsloven §§ 10-1, 11-1 og 11-2. Staten la i de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for 2019 – 2023 inn en forventning om at FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for planleggingen.¹¹ Ett av målene er å utrydde fattigdom, og et delmål til dette er å halvere andelen menn, kvinner og barn som lever i fattigdom. En legger her til grunn nasjonale definisjoner for fattigdom. Tall fra 2018 viser at Skien kommune har en større andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt (17,4 %) enn snittet for eget fylke (13,2 %) og landet (11,3 %).

Kommuneloven skal ifølge formålsbestemmelsen i § 1-1 bidra til at kommunene er bærekraftige, effektive og tillitsskapende. Bestemmelsene om internkontroll i kommuneloven skal hjelpe kommunene med å nå disse målene, samt sikre at kommunen drives i tråd med lovkrav. Frem til internkontrollbestemmelsene i ny kommunelov trådte i kraft 1. januar 2021 var det egne krav til internkontroll i sosialtjenesteloven, folkehelseloven og barnevernloven. Endringen i kommuneloven er ment å gi en bedre, mer helhetlig og samlet regulering av internkontroll for kommunene. Formålet er at internkontrollen skal styrkes gjennom et mer målrettet internkontrollarbeid, jf. Prop. 81 L (2019-2020).

I sosialtjenesteloven var det krav om internkontroll for å sikre at tjenestene etter lovens kapittel 4, som er de individuelle tjenestene, var i samsvar med lovkravene, og i tidligere kommunelov var det et generelt krav om betryggende kontroll med kommunens virksomhet. Kravet i ny kommunelov gjelder alle pliktene kommunen har etter sosialtjenesteloven, både plikter i kapittel 4 og andre plikter som følger av lov eller forskrift. Kravet til innretning på internkontrollen er samtidig blitt noe mindre detaljert enn det var etter sosialtjenesteloven, ved at det nå ikke er en egen interkontrollforskrift for sosialtjenesten jf. Prop. 81 L (2019-2020). Ifølge KS¹² er bestemmelsen om internkontroll i kommuneloven et minimumskrav. I praksis vil internkontrollen ofte omfatte mer enn lovens minimumskrav. God internkontroll bidrar til en utvikling i tråd med folkevalgte planer og

¹¹ FNs bærekraftsmål ble vedtatt i 2015.

¹² KS: Orden i eget hus. En praktisk veileder til kommunedirektørens internkontroll.

vedtak, sikrer kvalitet og effektivitet i tjenesteyting og forvaltning, og bidrar til godt omdømme og legitimitet for kommunesektoren. For å sikre dette må kommunen ha et system som sikrer rapportering på måloppnåelse, at tiltak som iverksettes blir evaluert og eventuelt justert.

I denne forvaltningsrevisjonen legger vi til grunn ny kommunelov. Kommunedirektøren skal sikre at det er internkontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre at lover og forskrifter følges. Internkontrollen skal være systematisk og tilpasses virksomhetens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold. Det er bl.a. krav om å ha nødvendige rutiner og prosedyrer, avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik og evaluere og ved behov forbedre skriftlige prosedyrer og andre tiltak for internkontroll, jf. kommuneloven § 25-1.

Personalet i skoler og barnehager skal være på vakt overfor forhold som bør føre til tiltak fra sosialtjenesten. For personalet ved skolene er dette regulert i opplæringsloven § 15-4. Personalet skal av eget tiltak gi sosialtjenesten opplysninger om forhold som bør føre til tiltak fra dem. Opplysninger kan bare gis med samtykke fra eleven, eventuelt fra foreldrene, eller så langt opplysningen kan gis uten hinder av taushetsplikten. For personalet i barnehager er dette regulert i barnehageloven § 45. Barnehagepersonalet skal være oppmerksomme på forhold som bør føre til tiltak overfor barn i barnehage fra kommunen side, og skal av eget tiltak gi sosialtjenesten eller den kommunale helse- og omsorgstjenesten opplysninger om slike forhold. Opplysninger til sosialtjenesten eller helse- og omsorgstjenesten kan bare gis etter samtykke eller så langt opplysningene ellers kan gis uten hinder av taushetsplikt. Opplysninger skal normalt gis av styrer.

På denne bakgrunn har vi utledet følgende revisjonskriterier:

- Kommunen skal ha kunnskap om barn og unges levekår i kommunen
- Kommunen bør ha tiltak for å ivareta opplysningsplikt til sosialtjenesten
 - Kommunen skal sikre at kunnskapen brukes i et systematisk forebyggende arbeid. Dette innebærer at kommunen bør fastsette mål for å møte utfordringer som følger av barnefattigdom
 - utarbeide tiltak for å nå egne mål og nasjonale føringer
 - sikre at tiltakene er kjent i kommunen
 - sikre at en fanger opp barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikk med tiltakene og at de samordnes, evalueres og eventuelt justeres

Økonomisk sosialhjelp og økonomisk rettede hjelpetiltak

Barnekonvensjonen setter i artikkel 3 krav om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Dette innebærer bl.a. at NAV må gjøre vurderinger av barnets beste i saker som gjelder økonomisk sosialhjelp til barnefamilier.

Kommunen skal ifølge sosialtjenesteloven § 17 gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer. Opplysning, råd og veiledning er viktige virkemiddel for å nå lovens målsetting om å bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og

samordnet tjenestetilbud. For å kunne gi veiledning i den konkrete situasjonen må kommunen kartlegge hvilke behov de aktuelle barna har. Behov for deltakelse i skolefritidsordning eller fritidsaktiviteter er eksempler på forhold som kan bli avdekket gjennom en kartlegging, jf. rundskriv 35-00.

Ved tildeling av økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven § 18, skal det for tjenestemottakere med barn, gjøres en konkret vurdering av barn og unges behov. Barn og unge skal sikres en trygg oppvekst og kunne delta i alminnelige skole- og fritidsaktiviteter, uavhengig av om foreldrene har en vanskelig økonomi. Dette innebærer at utgifter til barn og unge kan være del av livsoppholdet, selv om tilsvarende utgifter for voksne ikke er det. Hensynene som ligger til grunn for vurderingen av hva som er et forsvarlig livsopphold for den enkelte, skal begrunnes konkret og individuelt. Det er ikke adgang til å fastsette stønadsbeløpet i henhold til satser alene uten å ha foretatt individuelle vurderinger. Hvis en ikke har sikret individuelle vurderinger, eller hvis vurderingen ikke er innenfor lovens formål og rammer, vil resultatet kunne bli at forsvarlighetskravet i sosialtjenesteloven § 4 ikke er oppfylt. Kommunen er ansvarlig for at alle tjenester som utformes og ytes etter loven er forsvarlige. Det gjelder uavhengig av om tjenesten saksbehandles av kommunalt eller statlige ansatte. Kommunen må gjennom sin internkontroll sikre at NAV-kontoret er organisert på en måte som sikrer forsvarlige tjenester. Hva som er forsvarlige tjenester må vurderes i forhold til faglig utvikling, endret verdioppfatning og det som vurderes som god praksis på området. Forsvarlighetskravet stiller krav til tilgjengelighet til tjenesten (tilgjengelig for alle som har et hjelpebehov og at den ytes i tide), saksbehandlingen, tjenestens innhold og tjenestens omfang, jf. rundskriv 35-00.

Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak. Hjelpetiltak skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien. Barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien, jf. barnevernloven § 4-4.

Vilkåret om at barnet må ha et særlig behov for hjelp, innebærer at hjelpebehovet skal være større enn det som er vanlig for de fleste andre barn. Årsaken til barnets særlige behov for hjelp kan være forholdene i hjemmet, for eksempel foreldrenes omsorgsevne, sosiale problemer, økonomi eller boforhold. Eksempler på hjelpetiltak kan være ulike *kompenserende* hjelpetiltak som for eksempel opphold i barnehage eller andre egnede dagtilbud, besøkshjem eller avlastningstiltak, leksehjelp, fritidsaktiviteter og støttekontakt for barnet, jf. rundskriv Q 2016-982. Barneverntjenesten kan yte økonomisk stønad som hjelpetiltak for barnet. Økonomisk stønad kan gis til konkret hjelp for barnet i enkelte tilfeller, for eksempel som tilskudd til fritidsaktiviteter, ferieopphold o.l. Slik stønad skal ikke ytes som erstatning for økonomisk sosialhjelp etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. Dette er presisert i forarbeidene til barnevernloven (Ot.prp.nr.44 (1991–1992) s. 33). Økonomisk stønad etter barnevernloven kan bare ytes som hjelpetiltak for barnet direkte. Stønaden må derfor ha et konkret formål som kommer barnet til gode, og skal ikke dekke livsnødvendige behov verken for barnet eller familien.

I Prop.106 L (2012–2013) uttales det følgende om bruk av økonomisk stønad; «*Departementet er imidlertid av den oppfatning at å yte økonomisk stønad til utsatte barn og unge og deres familier er en oppgave som fortrinnsvis ligger hos arbeids- og velferdsforvaltningen.*» I saker der det er behov for å yte økonomisk stønad, er det derfor viktig at barnevernstjenesten samarbeider tett med arbeids- og velferdsforvaltningen, jf. rundskriv Q 2016-982.

Det er utarbeidet egne retningslinjer for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV-kontoret for å sikre bedre koordinering og samordning av tjenester overfor barn, unge og familier som har behov for hjelp fra begge tjenester. Det er en egen del som regulerer tjenester til familier i en sosialt og økonomisk vanskelig situasjon, hvem som har ansvar for å følge opp familien og hvem som dekker utgifter til fritidsaktiviteter. Hvis familien er i en vanskelig situasjon primært knyttet til økonomi, er det som hovedregel NAV-kontoret som har ansvaret for å gi hjelp. Kommunens organisering av arbeidet vil også ha betydning. Ifølge retningslinjene bør barnevernet og NAV vurdere å inngå generelle avtaler og samarbeidsrutiner som ledelsesforankres. I saker der NAV-kontoret avslår søknad om økonomisk stønad, må barnevernet vurdere om barnet har et særskilt behov for støtten i det konkrete tilfelle. Det kan også være aktuelt for barnevernet å gi økonomisk støtte dersom familien ikke har kontakt med NAV-kontoret og hjelpebehovet antas å være kortvarig. Det er et grunnvilkår at barnet har et særlig behov for hjelp. I tilfeller hvor familien har behov for kompenserende tiltak knyttet til økonomi, men ikke omsorgsendrende tiltak, vil utgangspunktet være at ansvaret for å hjelpe familien ligger til NAV-kontoret. Men barneverntjenesten må sikre at familiens behov er ivaretatt inntil NAV-kontoret overtar ansvaret. Barneverntjenesten kan dekke fritidsaktiviteter dersom barnet har særskilt behov for å delta på dem. Hvis hjelpetiltaket blir pålagt, har barneverntjenesten det økonomiske ansvaret. Det samme gjelder barnehage og SFO.

Det er som nevnt krav om interkontroll for alle lovpålagte oppgaver som kommunene har, jf. kommuneloven § 25-1. Dette kravet har fra 1.1.2021 erstattet internkontrollkrav som tidligere var i flere av særlovene, bl.a. barnevernloven og sosialtjenesteloven. Internkontrollen skal være tilpasset virksomhetens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold. Kravet om internkontroll innebærer blant annet at oppgaver, mål og organisering skal være beskrevet, jf. kommuneloven § 25-1 tredje ledd bokstav a). Ansatte må også ha nødvendig kompetanse, og kommunen skal ha nødvendige prosedyrer og rutiner for å ivareta de lovpålagte oppgavene. I dette ligger bl.a. at kommunen må ha tiltak for å sikre lovpålagt og nødvendig samarbeid mellom ulike instanser, og at ansatte i barnevernet har tilstrekkelig kjennskap til NAV for å kunne ivareta egne lovpålagte oppgaver.

På denne bakgrunn har vi utledet følgende revisjonskriterier:

- Kommunen skal ha tiltak som sikrer at en ved behandling av søknad om økonomisk sosialhjelp til barnefamilier får:
 - gitt nødvendig opplysning, råd og veiledning til foresatte
 - kartlagt barn og unges behov
 - dokumentert at barn og unges behov er vurdert

- tatt med utgifter til barn og unge i vurdering av hva som regnes som forsvarlig livsopphold
- Kommunen skal ha tiltak for å sikre
 - at ansvar og oppgaver er klart og tydelig plassert
 - at ansatte i barnevernet er kjent med NAV sine tiltak overfor barnefamilier
 - tett samarbeid mellom barnevernet og arbeids- og velferdsforvaltningen om saker der det er aktuelt for barnevernet å gi økonomisk stønad

Vedlegg 3: Metode og kvalitetssikring

Forvaltningsrevisjoner skal gjennomføres på en måte som sikrer at informasjonen i rapporten er relevant og pålitelig. At dataene er relevante (gyldige/valide) innebærer at de beskriver de forholdene som problemstillingene omhandler. Pålitelighet (reliabilitet) handler om at innsamling av data skal skje så nøyaktig som mulig og at det ikke har skjedd systematiske feil underveis.

Nedenfor redegjør vi for datagrunnlaget vårt, og hvilke metoder vi har brukt for å svare på problemstillingene. Vi vil også beskrive hvilke tiltak som er brukt for å sikre dataenes relevans og pålitelighet.

Innsamling av data, relevans og pålitelighet

Oppstartbrev ble sendt 23.11.20. Oppstartsmøte ble holdt 05.01.21 med kommunedirektør, kommunalsjef oppvekst, NAV-leder og SLT-koordinator til stede.

Datainnsamling og rapportskrivning har foregått i perioden januar til juni 2021.

Vi har gått gjennom relevant dokumentasjon. Vi har sett på relevante planer, inklusiv de fire siste budsjett- og handlingsprogrammene, årsmeldinger for 2019 og 2020, dokumentasjon fra prosjektstillingene som familiekonsulent og veileder økonomi i NAV, og relevante politiske vedtak (oppfølging av strategisk plan for fattigdom, gratisprinsippet i skole og tverrfaglig utviklingsprogram).

Vi har også bedt om å få delegasjonsbestemmelser og relevante rutiner som kommunen har på området, og eventuelle risikovurderinger som er gjort. Vi har fått:

- Delegasjonsbestemmelser
- Samarbeidsavtale mellom NAV og barnevernet
- Informasjon om kontingentkassa
- Stillingsbeskrivelse miljøterapeut
- Prosedyrer for barnevernet (undersøkelse, oppfølging/hjelpetiltak barn 0 – 12 år, hjelpetiltak – oppfølging ungdom, samt Visma veileder på hjelpetiltak)
- Sjekkliste for behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp, samt egen sjekkliste for unge sosialhjelpsmottakere
- Sosialhjelpssatser
- Beslutter-ordning, rutine NAV

Vi har gjort et tilfeldig utvalg saker av 40 brukere blant totalt 521 brukere med barn som har fått vedtak om økonomisk sosialhjelp i perioden 01.04.20 til 31.03.21. For 17 av disse har vi undersøkt både vedtak og annen dokumentasjon i saksbehandlingssystemet. For tre sjekket vi de to siste vedtakene og for 20 sjekket vi siste vedtak.

Vi har brukt offentlig tilgjengelig statistikk og informasjon hentet fra ssb.no, bufdir.no, husbanken.no. Vi har også brukt informasjon fra Ungdataundersøkelsen for perioden 2015 – 2021 for Skien for ungdomsskole og videregående skole, både spørreskjemaer og rapporter, samt informasjon på ungdata.no.

Vi har gjennomført en spørreundersøkelse til styrere og pedagogiske ledere i barnehagene i kommunen og til kontaktlærere, miljøterapeuter og to-språklærere. Undersøkelsen har gått både til private og kommunale skoler og barnehager. Vi har også hatt en spørreundersøkelse til helsesykepleierne, til ansatte i barnevernet (med unntak av ettervern og de som jobber med enslige mindreårige) og ansatte i NAV. Spørsmålene i spørreundersøkelsene har vært til gjennomlesning hos ledere/ansatte i de ulike tjenestene i kommunen, og er kvalitetssikret internt i revisjonen. Svarprosentene er vist nedenfor.

	Antall sendt ut	Antall svar	Svarprosent
Barnehage	162	116	72 %
Kontaktlærere	391	207	53 %
Tospråk	24	12	50 %
Miljøterapeuter	23	19	83 %
Barnevern	43	30	70 %
NAV	127	109	86 %
Helsesykepleier	39	33	85 %

Tabell 31 Svarfordeling spørreundersøkelse.

Ledelsen ved alle skolene unntatt Stigeråsen, har fått epost med spørsmål knyttet til opplysningsplikten til NAV/sosialtjenesten og samarbeid med kultur- og fritidstjenester. Vi har også innhentet informasjon fra leder av tildelingsutvalget og leder for forebyggende helse.

På oppvekst har vi hatt intervjuer med kommunalsjefen for oppvekst, ledelsen i barnevernet, SLT-koordinator og rektor, inspektør og miljøterapeut ved Stigeråsen skole.

I NAV har vi hatt intervju med leder, fagkoordinator lov om sosiale tjenester, familiekonsulent, avdelingsleder service, økonomi og merkantil, fagkoordinator gjeldsrådgivning/startlån og veileder prosjektstilling økonomisk veiledning.

I Kvalifiserings- og integreringsenheten (KIE) har vi hatt intervju med fagleder, en programrådgiver, en boveileder og en familieveileder.

På kultur har vi hatt intervju med kultursjef, enhetsleder kultur- og fritidstjenester, ansatt i kultur- og fritidstjenester med ansvar for bl.a. kontingentkasse og fritidskort og kulturformidler integrering.

Vi har også hatt intervju med levekårskoordinatoren, rådgiver i eiendomsavdelingen med ansvar for bl.a. boligsosiale virkemidler, HR-sjefen og prosjektleder for arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel.

Vi har flere tiltak for å sikre relevans og pålitelighet. Vi har valgt ut personer til intervju som har kjennskap til de områdene som revisjonen omhandler. Referatene er bekreftet av de vi har intervjuet. Vi har utarbeidet semistrukturerte intervjuguider, for å sikre at vi får spurt om det som er relevant, få en fast struktur på intervjuene, men også for å ha mulighet for tilleggsspørsmål.

Et annet viktig tiltak for å sikre relevans og pålitelighet er at undersøkelsen bygger på data som er innhentet ved hjelp av flere metoder og fra ulike datakilder, jf. beskrivelsene ovenfor. Vi har valgt å bruke spørreundersøkelse for å få svar fra mange. Svarprosenten er litt lav for lærerne, det gjelder både kontaktlærere og to-språk lærere. Antallet svar fra to-språk lærer er også så vidt lavt, at vi har valgt å ikke ha dem som egen gruppe. Det at vi ikke har foretatt et utvalg av lærere, men spurt alle, og at antallet som har svart er så vidt høyt, mener vi gjør at vi likevel har et godt nok grunnlag også for lærerne. Svarprosenten for de andre gruppene vi har spurt, mener vi er bra. Vi har hatt flere tiltak for å få best mulig svarprosent. Det er sendt purringer og vi har fått bistand fra administrasjonen til å informere om spørreundersøkelsene. Intervjuer er brukt for å få mer utfyllende informasjon, mens vi har valgt å ha fysisk sakgjennomgang for å få bedre innblikk i praksis. Saksgjennomgangen er en stikkprøvekontroll av et tilfeldig utvalg av saker. Selv om antallet saker ikke er så høyt, mener vi at gjennomgangen gir et tilstrekkelig bilde, kombinert med intervjuene vi har hatt og annen dokumentgjennomgang. Samlet sett mener vi at de innsamlede dataene er tilstrekkelig relevante og pålitelige som grunnlag for våre vurderinger og konklusjoner.

Vi har sjekket ut med administrasjonen at fakta i rapporten er korrekt framstilt. Rapporten er sendt kommunedirektøren til uttalelse, jf. forskrift om kontrollutvalg og revisjon § 14.

Kommunedirektørens uttalelse ligger i vedlegg 1.

Personopplysninger

I forbindelse med denne forvaltningsrevisjonen har vi behandlet personopplysninger som navn og epostadresse til ansatte i kommunen. Vi har også håndtert personopplysninger om innbyggere i saksgjennomgangen vi har hatt. Saksgjennomgangen ble gjennomført i NAV Skien sine kontorlokaler. Vi har ikke tatt ut eller lagret personopplysninger fra sakene.

Vårt rettslige grunnlag for å behandle personopplysninger er kommuneloven § 24-2 fjerde ledd.

Vi behandler personopplysninger slik det er beskrevet i vår personvernerklæring.

Personvernerklæringen er tilgjengelig på vår nettside vtrevisjon.no.

God kommunal revisjonsskikk - kvalitetssikring

Forvaltningsrevisjon skal gjennomføres, dokumenteres, kvalitetssikres og rapporteres i samsvar med kommuneloven og god kommunal revisjonsskikk.¹³

Kvalitetssikringen skal sikre at undersøkelsen og rapporten har nødvendig faglig og metodisk kvalitet. Videre skal det sikres at det er konsistens mellom bestilling, problemstillinger, revisjonskriterier, data, vurderinger og konklusjoner.

Vestfold og Telemark revisjon IKS har et system for kvalitetskontroll som er i samsvar med den internasjonale standarden for kvalitetskontroll.¹⁴ Denne forvaltningsrevisjonen er kvalitetssikret i samsvar med vårt kvalitetskontrollsystem og i samsvar med kravene i RSK 001.

¹³ God kommunal revisjonsskikk kommer til uttrykk først og fremst i RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon. Gjeldende RSK 001 er fastsatt av Norges Kommunerevisorforbunds styre med virkning for forvaltningsrevisjoner der oppstartsbrev sendt etter 30. september 2020. Standarden bygger på norsk regelverk og internasjonale prinsipper og standarder, fastsett av International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) og Institute of Internal Auditors (IIA).

¹⁴ ISQC 1 *Kvalitetskontroll for revisjonsfirmaer som utfører revisjon og begrenset revisjon av regnskaper samt andre attestasjonsoppdrag og beslektede tjenester*

På vakt for felleskapets verdier

Rapporten er utarbeidet av
Vestfold og Telemark revisjon IKS

Har du spørsmål til rapporten?

Ta kontakt med oss:

Telefon: 33 07 13 00

E-post: post@vtrevisjon.no

www.vtrevisjon.no